
EMOTIE IN POLITIEKE COMMUNICATIE

*Een experimenteel onderzoek naar de invloed van de emotie
woede in politieke communicatie op politiek vertrouwen*

MASTERSCRIPTIE

Bestuurskunde: Beleid & Politiek

Erasmus Universiteit Rotterdam

Erasmus School of Social and Behavioural Sciences

22 juli 2022

Sara Wildschut

Woordenaantal: 17525

Studentnummer: 625085

Email: 625085sw@eur.nl

Scriptiebegeleider: Jasper Eshuis

Tweede beoordelaar: Robin Bouwman

Stagebegeleider: Benjamin van Es

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt mijn scriptie, geschreven voor de master Bestuurskunde, Beleid & Politiek aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam. Deze afstudeerscriptie is een experimenteel onderzoek naar de invloed van de emotie woede in politieke communicatie, op het politiek vertrouwen van de Nederlandse bevolking. In een land waarin het vertrouwen in de politiek steeds verder daalt, is het zeer relevant om meer wetenschappelijk onderzoek te doen naar de rol die communicatie hierin speelt. Met mijn onderzoek hoop ik hier een stukje aan bij te dragen.

De toeslagenaffaire, het coronavirus, de langdurige formatie: allemaal factoren die een rol spelen in het dalende vertrouwen in de politiek onder de Nederlandse bevolking. Vertrouwen in de politiek is essentieel voor een goed werkende, stabiele democratie waarin het volk zich aan de wet houdt. Omdat mijn interesses liggen bij de politiek en hoe deze het volk het beste kan dienen, vind ik het belangrijk dat onderzocht wordt hoe daling van het politiek vertrouwen kan worden voorkomen. Dit in combinatie met mijn ervaringen op het gebied van politieke communicatie, die ik op heb gedaan tijdens mijn werk in het campagne team van de landelijke VVD, maakt een onderzoek naar de invloed van emoties in politieke communicatie op politiek vertrouwen, erg interessant.

Het afgelopen half jaar stond voor een groot deel in het teken van literatuuronderzoek, participanten verzamelen, data analyseren en uiteindelijk tot het komen van een goed, duidelijk en bruikbaar resultaat. Dit heeft geleid tot heldere inzichten in de rol van de emotie woede in politieke communicatie en de invloed hiervan op politiek vertrouwen. Deze resultaten zijn relevant, en geven bovendien aanleiding tot verder onderzoek naar de rol van emoties in politieke communicatie en de invloed hiervan op politiek vertrouwen.

Graag wil ik mijn scriptiebegeleider Jasper Eshuis bedanken, die mij tijdens mijn onderzoek handvatten gaf en mij bracht tot nieuwe, waardevolle inzichten. Ook wil ik graag Parel Blonk bedanken, die mij met al het geduld de fijne kneepjes van SPSS heeft geleerd. Daarnaast wil ik in het bijzonder Rob Pranger bedanken. Hij heeft tijdens mijn onderzoek de rol van de fictieve politicus op zich genomen. Zonder een geloofwaardige politicus had mijn onderzoek niet kunnen slagen, ontzettend bedankt! Tot slot wil ik alle respondenten die mijn vragenlijst hebben ingevuld bedanken. Bedankt voor de tijd en moeite die jullie hebben genomen om de vragenlijst in te vullen en op deze manier bij te dragen aan mijn onderzoek.

Met gepaste trots presenteer ik u nu mijn scriptie, ik wens u veel leesplezier.

Sara Wildschut
Tilburg, juli 2022

Samenvatting

In dit onderzoek wordt onderzocht wat de invloed van de uiting van de emotie woede in politieke communicatie is, op het vertrouwen van burgers in de politiek. Het politiek vertrouwen onder de Nederlandse bevolking is in de periode van april 2020 tot september 2021 sterk gedaald. De oorzaak hiervoor wordt vooral gezocht bij belangrijke politieke gebeurtenissen die plaatsvonden in deze periode. Er lijkt hierbij weinig aandacht te zijn voor de rol die politieke communicatie speelt in dit dalende vertrouwen, laat staan voor de rol die emoties in politieke communicatie hierin spelen. Dit onderzoek geeft hierin meer inzicht.

Om dit inzicht te verkrijgen is er een survey-experiment uitgevoerd. Er is een vragenlijst onder 200 willekeurig geselecteerde respondenten uitgezet, waarbij de controlegroep een video met een neutrale fictieve politicus te zien kreeg en de experimentele groep een video met dezelfde politicus, maar dan woedend. Zowel voor als na het zien van de video vulden de respondenten vragen in over hun vertrouwen in de betreffende politicus. De data die hieruit voortkwam is geanalyseerd. Dit onderzoek is dus kwantitatief van aard.

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat bij de respondenten die de video met de emotie woede zagen, het vertrouwen in de politicus meer steeg dan bij de respondenten die de neutrale video zagen. Dit geldt ook voor het vertrouwen in bekwaamheid en welwillendheid. De conclusie is dus dat de uiting van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor meer vertrouwen in de politiek.

Daarnaast laat dit onderzoek zien dat hoe meer enthousiasme en hoopvolheid de respondenten ervaren, hoe meer hun politiek vertrouwen stijgt. Ook laat het onderzoek zien dat respondenten meerdere emoties herkenden in de video's. De respondenten die de emotie frustratie herkennen in de video van de politicus ervaren meer enthousiasme en hoopvolheid, wat zorgt voor meer politiek vertrouwen. Het herkennen van de emoties verbazing, woede en boosheid zorgt bij de respondenten voor meer hoopvolheid, wat ook leidt tot meer politiek vertrouwen.

Dit onderzoek gaat over de invloed van de emotie woede, maar geeft sterke aanwijzingen dat andere emoties ook invloed hebben op politiek vertrouwen. Verder onderzoek hiernaar is aanbevolen. Daarnaast laat dit onderzoek zien dat het herkennen van emoties in politieke communicatie emoties bij de ontvangers oproept, ook dit pleit voor meer onderzoek naar dit onderwerp.

Kernwoorden: politieke communicatie, emotie, woede, politiek vertrouwen.

Inhoud

Voorwoord	1
Samenvatting	2
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Probleem- en doelstelling	7
1.3 Vraagstelling	7
1.4 Wetenschappelijke relevantie	8
1.5 Maatschappelijke relevantie	9
1.6 Leeswijzer	9
2. Theoretisch kader	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Definitie politieke communicatie	11
2.3 Definitie politiek vertrouwen	11
2.3.1 Begripsomschrijving 'politiek'	11
2.3.2 Begripsomschrijving 'vertrouwen'	11
2.4 Definitie emoties	13
2.5 Woede in politieke communicatie	13
2.5.1 Definitie woede	14
2.5.2 Uiting van woede	14
2.5.3 Effecten van woede op politiek vertrouwen en hypothesen	14
2.6 Emoties als gevolg van emoties in politieke communicatie	16
3. Methodologie	19
3.1 Onderzoeksstrategie- en methode	19
3.1.1 Deskresearch en fieldresearch	19
3.1.2 Kwantitatief onderzoek	19
3.1.3 Afbakening	19
3.2 Methode dataverzameling	20
3.2.1 Respondenten	20
3.2.2 Verloop experiment	20
3.3 Methode data analyse	22
3.4 Validiteit en betrouwbaarheid	23
3.4.1 Validiteit en betrouwbaarheid experiment	23
3.4.2 Validiteit en betrouwbaarheid vragenlijst	23

3.5 Operationalisering.....	24
3.5.1 Operationalisering <i>politiek vertrouwen</i>	24
3.5.2 Operationalisering <i>woede</i>	25
3.5.3 Operationalisering <i>woede, enthousiasme en angst</i>	25
4. Resultaten.....	27
4.1 Beschrijvende statistieken	27
4.1.1 Controlevariabelen.....	27
4.1.2 Attentiecheck.....	29
4.1.3 Emoties in video.....	29
4.1.4 Emoties bij respondenten	30
4.2 Validiteit en betrouwbaarheid voor- en nameting	31
4.2.1 Cronbach's Alpha.....	31
4.2.2 Factoranalyse.....	32
4.3 Verschil in vertrouwen in beide groepen.....	32
4.3.1 Paired-samples t-tests controlegroep	33
4.3.2 Paired-samples t-tests experimentele groep.....	34
4.3.3 Controleanalyse emotie woede.....	34
4.4 Independent-samples t-test om verschil tussen groepen te analyseren	35
4.5 Controlevariabelen.....	37
4.6 Mediërende variabelen.....	37
4.6.1 Mediërend effect op relatie tussen woede in video en het verschil in vertrouwen	37
4.6.2 Mediërend effect op relatie tussen emotie herkend in video en het verschil in vertrouwen	40
5. Conclusie en discussie.....	43
5.1 Conclusie.....	43
5.2 Discussie.....	44
5.2.1 Methodologische discussie.....	44
5.2.2 Inhoudelijke discussie van resultaten en conclusies.....	45
5.3 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek.....	47
Referenties.....	49
Bijlagen	55
Bijlage 1: hypothesen.....	55
Bijlage 2: vragenlijst	56
Bijlage 3: omrekening Likert-schalen.....	63

Bijlage 4: attentiecheck.....	63
Bijlage 5: beschrijvende statistieken	64
Bijlage 6: Cronbach's Alpha verschillende dimensies	68
Bijlage 7: output factoranalyses.....	69
Bijlage 8: correlatietabel	72

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Uit verschillende onderzoeken, wetenschappelijk en niet wetenschappelijk, komt naar voren dat na een periode van groot vertrouwen in de politiek, tijdens het begin van de coronapandemie, dit vertrouwen nu juist daalt. Het rapport van Engbersen et al. (2021) beschrijft dat het vertrouwen in de Nederlandse politiek in anderhalf jaar, van april 2020 tot september 2021, is gedaald. Zes op de tien Nederlanders heeft in september 2021 geen tot zeer weinig vertrouwen in de landelijke politiek (Engbersen et al., 2021; NOS, 2021). Nog maar 29 procent van de burgers vertrouwt in september 2021 de landelijke overheid, waar dit eerst 69 procent was (De Jager, 2021). Hiermee heeft Nederland in september 2021 het karakter van een laag-vertrouwensamenleving (De Jager, 2021; Engbersen et al., 2021). Hier worden verschillende oorzaken voor genoemd.

Volgens Engbersen et al. (2021) is het lage vertrouwen te wijten aan een aantal gebeurtenissen dat in deze anderhalf jaar heeft plaatsgevonden. De coronapandemie speelt een grote rol, maar ook op het gebied van kinderopvangtoeslag, de formatie, de woningmarkt en het klimaatbeleid zijn dingen gebeurd in de periode van april 2020 tot september 2021, die ervoor hebben gezorgd dat het vertrouwen in de politiek daalt (Engbersen et al., 2021; NOS, 2021). De media hebben veel aandacht voor dit dalende vertrouwen en ook zij zoeken de oorzaken hiervan vooral bij gebeurtenissen in de politiek die van invloed kunnen zijn op het vertrouwen (De Jager, 2021; Engbersen et al., 2021; NOS, 2021).

Er is in de onderzoeken en berichtgeving over het dalende vertrouwen echter weinig aandacht voor of en hoe communicatiestijlen en -middelen, die gebruikt worden bij het communiceren over de gebeurtenissen, van invloed zijn op dit vertrouwen. Dit terwijl communicatie juist van grote invloed kan zijn op de mate waarin burgers vertrouwen hebben in de politiek. Zo beschrijven Otto en Maier (2016) dat personalisatie van politieke communicatie zorgt voor een afname van het vertrouwen in politici en de politiek. Goovaerts en Marien (2020) beschrijven dat het onbeschaafd communiceren van ideeën vanuit de politiek kan zorgen voor minder vertrouwen. Ceron (2015) beschrijft dat het kanaal waarop communicatie wordt geuit van invloed is op het vertrouwen van de ontvanger in de politiek. Kortom, naast de gebeurtenissen die invloed hebben op het politiek vertrouwen, heeft ook de communicatie over deze gebeurtenissen hier invloed op.

Een van de onderdelen binnen communicatieve uitingen waar niet genoeg aandacht voor is, zijn emotionele uitingen. Otto (2018) en Stieglitz en Dang-Xuan (2013) beschrijven in hun onderzoeken dat emoties van politici in communicatie, invloed hebben op de mate waarin deze politici of hun politieke partijen worden vertrouwd. Stieglitz en Dang-Xuan (2013) en Dang-Xuan, Stieglitz, Wladarsch en Neuberger (2013) beschrijven dat uitlatingen op sociale media met daarin emotionele kenmerken zorgen voor meer tractie en reacties. Lewis (2000) beschrijft dat emoties zoals verdriet en woede invloed hebben op hoe effectief en geloofwaardig een leider wordt gezien, en Weber (2012) beschrijft dat emoties zoals verdriet en angst ervoor kunnen zorgen dat mensen zich distantiëren van de politiek. Echter, dit onderzoek naar de invloed van politieke communicatie op politiek vertrouwen en naar het effect van emoties in politieke communicatie, is beperkt. De onderzoeken die er zijn geven sterke aanwijzingen dat politieke communicatie en emoties in deze communicatie, invloed hebben op politiek vertrouwen. Hierbij kan gedacht worden aan de invloed van de emotie woede in politieke communicatie en het effect hiervan op politiek vertrouwen.

Bij de opvallende daling in het politiek vertrouwen van april 2020 tot september 2021 is dus weinig aandacht voor de invloed van communicatie, laat staan voor de emoties die in deze communicatie

worden gebruikt. Het is daarom waardevol om onderzoek te doen naar de invloed van emoties in politieke communicatie, zoals de emotie woede, op politiek vertrouwen. Hierdoor ontstaat meer inzicht in de oorzaken van daling van politiek vertrouwen, en daarmee ook in de daling van het politiek vertrouwen in Nederland van april 2020 tot september 2021 en in wat voor rol emoties in politieke communicatie hierin hebben gespeeld.

1.2 Probleem- en doelstelling

Verschillende onderzoeken beschrijven dat communicatie invloed kan hebben op de mate waarin burgers vertrouwen hebben in de politiek (Ceron, 2015; Goovaerts & Marien, 2020; Otto & Maier, 2016). Emoties in deze communicatie spelen een rol in hoe communicatie invloed heeft op politiek vertrouwen. Zo beschrijft bijvoorbeeld Lewis (2000) dat emoties zoals angst en woede invloed kunnen hebben op hoe geloofwaardig een leider wordt gezien en Otto (2018) beschrijft dat emoties invloed hebben op in hoeverre politici en politieke partijen worden vertrouwd. Echter, dit onderzoek is beperkt. Er is weinig onderzoek naar welke emoties invloed hebben op politiek vertrouwen en over hoe dit precies werkt. Met het oog op het dalende vertrouwen in de politiek in de periode van april 2020 tot september 2021, is het waardevol om meer inzicht te krijgen in de rol van emoties in politieke communicatie in dit dalende vertrouwen.

Het doel van dit onderzoek is dan ook om bij te dragen aan de wetenschappelijke kennis over de invloed van emoties in politieke communicatie, op het vertrouwen van Nederlandse inwoners in de politiek. Hierbij focust dit onderzoek zich specifiek op de invloed van de emotie woede. Het onderzoek is dus verklarend van aard (Van Thiel, 2015). Om dit doel te bereiken wordt een experiment uitgevoerd. Dit duidt op kwantitatief onderzoek (Van Thiel, 2015).

1.3 Vraagstelling

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Wat is de invloed van de uiting van woede in politieke communicatie op het vertrouwen van burgers in de politiek?

Om deze hoofdvraag te beantwoorden, worden de volgende deelvragen beantwoord:

1. *Hoe kan politiek vertrouwen worden gedefinieerd?*

Om te kunnen onderzoeken hoe woede in politieke communicatie van invloed is op politiek vertrouwen, moet eerst een heldere definitie van het brede begrip politiek vertrouwen worden geschetst. Dit gebeurt in hoofdstuk 2, het theoretisch kader. Deze eerste deelvraag is beschrijvend van aard (Van Thiel, 2015).

2. *Wat zegt de literatuur over de rol van woede in politieke communicatie?*

Vervolgens is het ook belangrijk om in kaart te brengen wat de literatuur zegt over de rol die de emotie woede speelt in politieke communicatie. Dan kan namelijk worden gesteld wat er precies onderzocht gaat worden en wat daarvoor geoperationaliseerd moet worden. Deze beschrijvende deelvraag wordt ook onderzocht in hoofdstuk 2, het theoretisch kader.

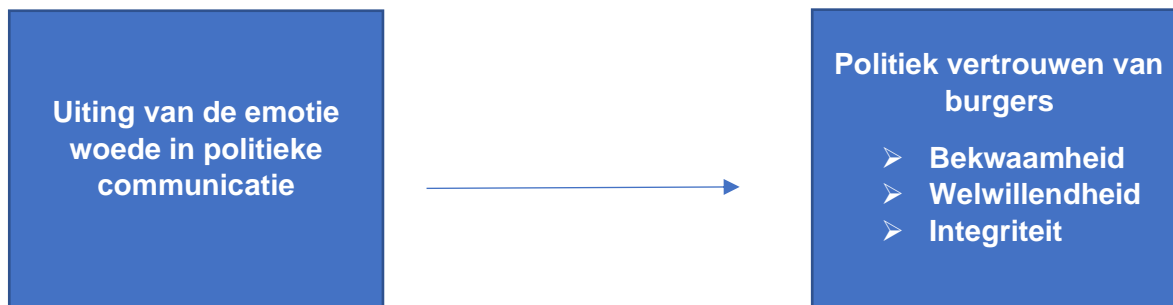
Nadat duidelijk is geworden wat in dit onderzoek wordt bedoeld met politiek vertrouwen en in kaart is gebracht wat de literatuur zegt over de rol van woede in politieke communicatie, kan onderzocht worden wat voor invloed woede heeft op de verschillende dimensies van politiek vertrouwen. Dit leidt tot de volgende deelvragen:

3. *Wat is de invloed van de emotie woede op het vertrouwen in de bekwaamheid van de politiek?*
4. *Wat is de invloed van de emotie woede op het vertrouwen in de welwillendheid van de politiek?*
5. *Wat is de invloed van de emotie woede op het vertrouwen in de integriteit van de politiek?*

Aan de hand van bovenstaande vraagstelling kan een conceptueel model worden opgesteld. In het volgende conceptueel model is te zien dat in dit onderzoek onderzocht wordt wat de invloed is van de onafhankelijke variabele, de emotie woede in politieke communicatie (links), op de afhankelijke variabele, politiek vertrouwen van burgers (rechts).

Figuur 1

Conceptueel model Onderzoeksvraag

1.4 Wetenschappelijke relevantie

In de literatuur zijn onderzoeken te vinden waarin gesteld wordt dat communicatie invloed kan hebben op politiek vertrouwen. Zo stellen Susila, Dean, Yusof, Setyawan en Wajdi (2019) dat communicatie in politieke marketing een grote rol speelt bij het mobiliseren van de bevolking en bij het creëren van vertrouwen in politici en de regering. Politieke communicatie kan volgens hen daarom een grote rol spelen als het vertrouwen in politieke instituties daalt. Daarnaast beschrijven Otto en Maier (2016) dat de mate waarin politieke communicatie is gepersonaliseerd, invloed heeft op de mate van politiek vertrouwen van de ontvanger. Zij beschrijven dat, in het geval van communicatie over het privéleven van politici, personalisatie van communicatie een negatieve invloed heeft op het vertrouwen in politici. In het geval van communicatie over een politicus in zijn politieke rol, heeft personalisatie geen negatieve invloed op het vertrouwen in deze politicus (Otto & Maier, 2016). Naast personaliseren heeft het gebruik van onbeschaafde uitingen in politieke communicatie invloed op politiek vertrouwen (Goovaerts & Marien, 2020). Het gebruik van onbeschaafde uitingen zorgt voor minder vertrouwen in de politiek. Dit kan namelijk duiden op het overschrijden van sociale normen, wat mensen als zeer negatief ervaren waardoor hun vertrouwen in de politiek daalt.

Naast onderzoek over welke elementen in politieke communicatie invloed hebben op politiek vertrouwen, zijn er ook verschillende onderzoeken gedaan naar de rol van emoties bij ontvangers van de politieke communicatie. Opvallend hieraan is dat deze onderzoeken vooral gaan over hoe politieke communicatie emoties van de ontvangers, bijvoorbeeld burgers, kunnen beïnvloeden. In de onderzoeken worden technieken, zoals *storytelling* en *framing*, beschreven die worden gebruikt in politieke communicatie, die invloed hebben op emoties. Hiermee kunnen burgers een bepaalde richting op worden gestuurd of worden ze betrokken bij politieke ontwikkelingen (De Vreese, 2004;

Escobar, 2011; Van Hoef & Prior, 2018; Rinke, Wessler, Lob & Weinmann, 2013; Schmuck, Heiss, Matthes, Engesser, & Esser, 2017; Zoizner, 2018). Het onderzoek naar emoties in politieke communicatie zelf is echter beperkt. Otto (2018), Stieglitz en Dang-Xuan (2013) beschrijven wel dat emoties van politici in communicatie invloed hebben op de mate waarin zij worden vertrouwd, en er is een aantal onderzoeken dat stelt dat emotionele uitlatingen zorgen voor meer reacties en dat deze invloed hebben op in hoeverre een leider geloofwaardig wordt geacht (Dang-Xuan et al., 2013; Lewis, 2000; Stieglitz & Dang-Xuan, 2013). Echter, dit onderzoek naar emoties in politieke communicatie en de invloed hiervan op politiek vertrouwen, is beperkt en is niet gericht op één specifieke emotie en dus ook niet op de emotie woede. Deze kennislacune wordt in dit onderzoek opgevuld.

1.5 Maatschappelijke relevantie

Volgens Engbersen et al. (2021) is het politiek vertrouwen in de anderhalf jaar van april 2020 tot september 2021 sterk gedaald. Een laag politiek vertrouwen in een samenleving is volgens meerdere onderzoeken problematisch. Dit politiek vertrouwen houdt volgens meerdere onderzoeken in dat de inwoners verwachten dat politici hun macht niet voor eigenbelang zullen gebruiken, maar dat zij doen wat het beste is voor de burgers en dus zullen handelen in het belang van het land (Aalberg et al., 2012; Adriaansen, Van Praag & De Vreese, 2010, 2012; Otto, 2018).

Een volk met laag vertrouwen in de politiek kan ervoor zorgen dat mensen zich minder gerepresenteerd voelen door de politiek en hierdoor minder participeren en zich steeds verder van de politiek distantiëren (Bovens & Wille, 2011; Valentino, Beckmann, & Buhr, 2001; Susila et al., 2019). Dit is schadelijk voor de werking van de democratie en kan er bovendien voor zorgen dat mensen minder geneigd zijn om zich aan de wet te houden (Otto, 2018). Ook Bovens en Wille (2011) stellen dat politiek vertrouwen belangrijk is voor een stabiele democratie. Zij beschrijven dat een politiek systeem pas legitiem is als het vertrouwd wordt door de kiezers. Als inwoners niet geloven dat de politiek handelt in het belang van het land, schaadt dit dus de legitimiteit en stabiliteit van de democratie.

Communicatie kan invloed hebben op politiek vertrouwen, het kan mensen mobiliseren en een bepaalde richting in duwen (Goovaerts & Marien, 2020; Otto & Maier, 2016; Susila et al., 2019). Meerdere onderzoeken beschrijven dat emoties in deze communicatie invloed hebben op de reactie van mensen. Deze emoties hebben invloed op hoe er tegen een leider, zoals een politicus, wordt aangekeken. Vooral voor het gebruik van de emoties woede, verdriet en enthousiasme, zijn er aanwijzingen dat deze bepalend kunnen zijn voor hoe geloofwaardig of effectief een politicus overkomt (Dang-Xuan et al., 2013; Lewis, 2000; Otto, 2018; Stieglitz & Dang-Xuan, 2013; Valentino, Brader, Groenendyk, Gregorowicz, & Hutchings, 2011; Weber, 2012). Marcus (2000) voegt hier aan toe dat emoties helpen om karakteristieken van iemand te schetsen en daarmee ook om beslissingen van een politicus te begrijpen. Ook dit draagt bij aan de reactie van mensen op de politicus en het vertrouwen in hem.

Een goede democratie is van groot belang voor een land (Otto, 2018) en de werking van een democratie hangt dus voor een groot deel af van het vertrouwen in de politiek in dat land. Omdat politieke communicatie en in het specifiek emoties in deze politieke communicatie invloed hebben op het vertrouwen in de politiek, is het relevant om deze invloed te onderzoeken. Dit wordt in dit onderzoek dan ook gedaan.

1.6 Leeswijzer

In hoofdstuk twee wordt relevante literatuur rondom emoties in politieke communicatie en politiek vertrouwen besproken. In dit hoofdstuk worden ook de hypothesen opgesteld. In hoofdstuk drie

wordt de afbakening en methode die in dit onderzoek worden gebruikt toegelicht, en de begrippen die worden onderzocht worden geoperationaliseerd. Vervolgens worden in hoofdstuk vier de resultaten van de analyse besproken en in hoofdstuk vijf wordt de conclusie gesteld, evenals de kanttekeningen die hierbij kunnen worden geplaatst. Vervolgens komen hier aanbevelingen voor verder onderzoek en de praktijk uit voort.

2. Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit onderzoek wordt onderzocht wat de invloed is van woede in politieke communicatie op politiek vertrouwen. Het is belangrijk om duidelijke definities te bepalen van *politieke communicatie*, *politiek vertrouwen* en de emotie *woede*. Tevens is het belangrijk om een helder beeld te schetsen van de bestaande literatuur rondom politieke communicatie en de rol hierin van emoties, en specifiek van de emotie woede. Als een goed beeld geschetst is van deze concepten aan de hand van de bestaande literatuur, kan het experiment op de juiste wijze worden uitgevoerd en zullen relevante resultaten worden verkregen.

2.2 Definitie politieke communicatie

Pfetsch en Esser (2013) beschrijven politieke communicatie als een stroom van boodschappen en informatie die structuur en betekenis aan politieke processen geeft. Deze stroom van informatie komt vanuit politici, politieke partijen, leiders of journalisten, richting de burgers (Jagers & Walgrave, 2007). Politieke communicatie heeft dan ook als doel om politieke kennis te genereren bij de burgers (Larrosa-Fuentes, 2020) en vindt op alle soorten mediaplatforms plaats. Graber en Smith (2005) voegen hier expliciet aan toe dat ook informatie die niet vanuit de politiek komt maar bijvoorbeeld vanuit journalisten, valt onder politieke communicatie als er een politieke boodschap wordt overgedragen aan burgers. In dit onderzoek wordt echter gefocust op politieke communicatie vanuit politici.

2.3 Definitie politiek vertrouwen

Het begrip politiek vertrouwen kan verschillende vormen aannemen. Het is belangrijk om te stellen wat voor soort politiek vertrouwen in dit onderzoek onderzocht wordt.

2.3.1 Begripsomschrijving 'politiek'

Politiek vertrouwen is een breed begrip, met 'politiek' kunnen immers meerdere dingen worden bedoeld. Bovens en Wille (2011) beschrijven in hun onderzoek dat politiek vertrouwen kan gaan over het vertrouwen in de overheid, in de regering specifiek, in het kabinet, of in specifieke politici of partijen. Bovendien stellen zij dat naast het vertrouwen in instanties of personen op zich, politiek vertrouwen ook kan gaan over de democratie als een geheel.

McLaren (2011) gaat hier verder op in en maakt een onderscheid tussen algemeen politiek vertrouwen en specifiek politiek vertrouwen. Algemeen vertrouwen wordt beschreven als een diep gewortelde houding tegenover de politiek en het systeem, die moeilijk te veranderen is. Specifiek vertrouwen gaat echter om specifieke acties en het presteren van politici.

In dit onderzoek wordt met politiek vertrouwen, vertrouwen in de Tweede Kamer en het kabinet bedoeld. Deze twee organen zijn geregeld in de media en zij worden door een groot deel van de bevolking gezien als de volksvertegenwoordigers die het functioneren van het land bepalen (Bovens & Wille, 2011). Bovendien beschrijven Bovens en Wille (2011) dat een groot deel van de samenleving geen onderscheid maakt tussen de Tweede Kamer en het kabinet. Daarom worden deze twee actoren samengenomen in dit onderzoek.

2.3.2 Begripsomschrijving 'vertrouwen'

Vertrouwen, en ook politiek vertrouwen, gaat over de verwachting dat mensen handelen zoals zij moeten handelen (Grimmelikhuisen & Porumbescu, 2013; Karens, Eshuis, Klijn, & Voets, 2016; Levi & Stoker, 2000; McLaren, 2011). In het geval van politiek vertrouwen gaat het dan om

bijvoorbeeld politici of bestuurders. Zij vertonen bepaald gedrag, dat als betrouwbaar wordt gezien of niet. Zo beschrijft Himelboim (2012) politiek vertrouwen als vertrouwen dat politieke instanties doen wat zij moeten doen en handelen naar hun autoriteit en naar het stemgedrag van het volk, óók als zij niet voortdurend worden gecontroleerd en dus de mogelijkheid hebben om anders te handelen (McLaren, 2011).

Levi en Stoker (2000) beschrijven dat betrouwbaarheid van een persoon, groep of instantie is gebaseerd op in hoeverre er wordt verwacht dat deze handelt volgens de waarden van diegene door wie hij wordt vertrouwd. Deze waarden kunnen volgens Grimmelikhuisen (2012), Hamm, Smidt en Mayer (2019), Mayer, Davis en Schoorman (1995) en McKnight, Choudhury, en Kacmar (2002) verdeeld worden in drie dimensies die bepalend zijn voor in hoeverre iemand wordt vertrouwd: bekwaamheid, welwillendheid en integriteit. Karens et al., (2016) en Grimmelikhuisen en Porumbescu (2013) voegen hier de dimensie eerlijkheid aan toe, die in dit onderzoek geschaard wordt onder de categorie integriteit. Deze dimensies en de relatie hiervan met betrouwbaarheid, worden in tabel 1 weergegeven.

Tabel 1

Kenmerken Dimensies Politiek Vertrouwen

Dimensie	Relatie tot betrouwbaarheid
Bekwaamheid	<ul style="list-style-type: none"> ➤ In hoeverre wordt verwacht dat de persoon of instantie de competenties heeft om te handelen zoals hij verwacht wordt te handelen? ➤ In hoeverre wordt verwacht dat de persoon of instantie effectief is?
Welwillendheid	<ul style="list-style-type: none"> ➤ In hoeverre wordt verwacht dat de persoon of instantie handelt in het belang van diegene door wie hij wordt vertrouwd? ➤ In hoeverre wordt verwacht dat de persoon of instantie er alles aan zal doen om toezeggingen na te komen?
Integriteit	<ul style="list-style-type: none"> ➤ In hoeverre wordt verwacht dat de persoon of instantie dezelfde waarden heeft als diegene door wie hij wordt vertrouwd? ➤ In hoeverre wordt verwacht dat de persoon of instantie de waarheid vertelt? ➤ In hoeverre wordt verwacht dat de persoon of instantie beloftes nakomt?

Betrouwbaarheid kan dus worden gedefinieerd als de situatie waarin iemand bekwaam, welwillend en integer wordt geacht, om hetgeen te doen wat van hem of haar verwacht wordt. Dit duidt dus op een bepaalde verwachting. Aan de hand hiervan kan de mate van vertrouwen in een persoon of instantie worden gemeten (Karens et al., 2016). Een persoon of instantie, zoals een politicus, bewindspersoon, de Tweede Kamer of het kabinet, kan invloed hebben op iemands leven. Als deze worden vertrouwd, zal een burger zich dan ook kwetsbaar en afhankelijk opstellen (Hamm et al., 2019; Karens et al., 2016; McKnight et al., 2002). Dit kan alleen als wordt verwacht dat de politicus,

bewindspersoon, de Tweede Kamer of het kabinet bekwaam, welwillend en integer zal zijn en hetgeen zal doen wat van hem of haar wordt verwacht (Levi & Stoker, 2000; McKnight et al., 2002).

2.4 Definitie emoties

Frijda (2007) en Scherer (2005) stellen dat de definitie van emoties uit verschillende componenten bestaat. Emoties kunnen worden gedefinieerd als een combinatie van gedragsmatige, psychische en gevoelsmatige reacties. Nabi (2010) structureert deze componenten, door ze in vijf fases op te delen:

1. Evaluatie van de situatie
2. Psychische constatering van de situatie
3. Gevoel
4. Motivatie om bepaald gedrag te vertonen
5. De uitdrukking van bepaald gedrag, de uiteindelijke reactie op de situatie

Deze componenten en de intensiteit en duur van emoties, zorgen ervoor dat deze kunnen worden onderscheiden van bijvoorbeeld stemmingen of houdingen (Nabi, 2010).

Emoties zijn geregeld reacties op gebeurtenissen of individuen (Frijda, 2007; Miller, 2011; Nabi, 2003; Scherer, 2005). Als mensen zich betrokken voelen bij een gebeurtenis, of deze is voor hen relevant, zullen zij sneller geneigd zijn hierop emotioneel te reageren. Deze gebeurtenis kan gedrag van anderen, maar ook eigen gedrag zijn (Scherer, 2005). Volgens Prinz en Nichols (2010) helpen emoties dan ook om gebeurtenissen moreel te beoordelen. Deze beoordeling, of een gebeurtenis moreel juist of onjuist is, zorgt vervolgens voor een passende emotie. Doordat emoties reacties zijn op gebeurtenissen, staan emoties in relatie met de gebeurtenis of met elkaar (Frijda, 2007). Hierdoor moeten emoties volgens Frijda (2007) en Reisenzein (2007) dan ook worden gedefinieerd als elkaar opvolgende processen die interacteren met elkaar. Emoties hebben volgens hem geen scherpe grenzen.

Sullivan en Mastres (1988) beschrijven dat emoties geuit worden via bepaalde tonen, karakteristieken en gebaren. Deze drie factoren bepalen hoe een gebeurtenis of persoon overkomt, wat bepaalde reacties op kan roepen. Hume (2012), Nabi (2003) en Scherer (2005) voegen hier een aantal kenmerken aan toe. Zij stellen dat emoties erg intens zijn, zo intens dat ze gedrag van mensen kunnen beïnvloeden. Daarentegen is de duur van emoties kort. Immers, als emoties een hoge impact hebben op het gedrag, moet dit gedrag snel kunnen veranderen.

Bovenstaande kenmerken van emoties komen in veel onderzoeken terug. Samengevat bevat het begrip emotie in dit onderzoek de volgende kenmerken:

- Reactie op relevante gebeurtenis, persoon of object
- Korte reactie
- Intense reactie
- Gedragsmatige uiting

2.5 Woede in politieke communicatie

In dit onderzoek wordt ingegaan op de rol van de emotie *woede* in politieke communicatie. Van de verschillende emoties die politici kunnen uiten wordt één emotie gekozen om het onderzoek behapbaar te maken, en van de emotie woede is bekend dat het sterke effecten heeft. Bovendien heeft de emotie woede duidelijke karakteristieken waardoor het goed zichtbaar kan worden gemaakt. Dit is belangrijk voor het uitvoeren van een goed experiment.

2.5.1 Definitie woede

Woede wordt door Ekman en Cordaro (2011) en Hendricks, Bore, Aslinia en Morriss (2013) gedefinieerd als de reactie op hetgeen iemand ervan weerhoudt om zijn, soms persoonlijke, doel te bereiken. Er is dus woede richting een concreet iets of iemand dat in de ogen van diegene die boos is, niet had moeten voorkomen. Er is dan sprake van onrecht (Holmes, 2004; Smedslund, 1993). Lindebaum en Geddes (2016) voegen hier aan toe dat woede vaak het doel heeft om de verstorende factor te corrigeren. Wel geeft diegene die boos is om deze verstorende factor (Smedslund, 1993) en heeft diegene een gevoel van controle (Park & Lee, 2011). Tot slot kan woede worden opgeroepen als iemand, jezelf of iemand om wie je geeft, pijn wordt gedaan, fysiek of mentaal (Ekman & Cordaro, 2011). Deze definitie wordt in dit onderzoek gehanteerd.

2.5.2 Uiting van woede

In politieke communicatie wordt woede geregeld gebruikt (Ost, 2004) en dit uit zich op verschillende manieren waar woede aan kan worden herkend.

Huisman (2004) beschrijft in zijn onderzoek dat emoties, en zeker de emotie woede, herkend kunnen worden aan het geluid van de stem en de manier van praten. Vogt, André en Wagner (2008) beschrijven in hun onderzoek een aantal specifieke kenmerken waaraan de emotie woede in audio kan worden herkend: het gaat hier dus alleen om stemgeluid. Zij beschrijven hierbij dat het belangrijker is hoe iets wordt gezegd, dan wat er precies gezegd wordt. Naast veranderingen van het stemgeluid van een persoon met de emotie woede is het ook belangrijk om een beeld te schetsen van gezichtsuitdrukkingen en lichaamshoudingen die bij de emotie woede horen. Ekman (1992) en Matsumoto en Ekman (2008) beschrijven een aantal gezichtsuitdrukkingen en lichaamshoudingen waaraan de emotie woede kan worden herkend. De uitingen die horen bij de emotie woede worden in tabel 2 weergegeven.

Tabel 2

Kenmerken Emotie Woede

Stemgeluid	Gezichtsuitdrukking	Lichaamshouding
➤ Hoge toon	➤ Omhooggaande neusgaten	➤ Hoofd rechtop
➤ Hoge intensiviteit	➤ Samengeperste lippen	➤ Stijve armen
➤ Hoge spreesnelheid	➤ Geplooid wenkbrauwen	➤ Brede borst
➤ Harde klankkleur	➤ Wij opengesperde ogen	➤ Bewegend lichaam van voor naar achteren

2.5.3 Effecten van woede op politiek vertrouwen en hypothesen

De emotie woede kan verschillende effecten hebben op mensen. In dit onderzoek wordt gefocust op het voorkomen van woede in politieke communicatie en het effect hiervan op politiek vertrouwen. Daarom is het belangrijk om een beeld te schetsen van de huidige literatuur die hier al over bestaat. Deze literatuur is beperkt, dit onderzoek poogt hier dan ook meer inzicht in te geven. Wel wordt bestaande literatuur gebruikt om de hypothesen op te stellen die in dit onderzoek worden getoetst.

Zoals beschreven kan vertrouwen worden verdeeld in drie dimensies: bekwaamheid, welwillendheid en integriteit (Grimmelikhuisen, 2012; Grimmelikhuisen & Porumbescu, 2013; Hamm et al., 2019;

Karens et al., 2016; Mayer et al., 1995; McKnight et al., 2002). Daarom wordt er in deze paragraaf gefocust op de invloed van woede op deze drie dimensies.

Bekwaamheid

Of iemand wordt vertrouwd, hangt deels af van in hoeverre deze persoon bekwaam wordt geacht om te handelen zoals hij hoort te handelen. Webster (2018) beschrijft in zijn onderzoek dat woede in de politiek leidt tot minder vertrouwen in de politiek en koppelt dit aan vertrouwen in de bekwaamheid van de betreffende politicus. Hij beschrijft dat de emotie woede overgedragen wordt aan burgers als een politicus de emotie woede uit. Hierdoor gaan burgers negatief oordelen over de politiek in het algemeen en dus ook over de politicus. Deze negatieve oordelen, die ontstaan naar aanleiding van de negatieve emotie woede die geuit wordt door de politicus, nemen volgens Webster (2018) verschillende vormen aan. Burgers achten politici bijvoorbeeld niet bekwaam om hun werk uit te voeren en ze denken dat politici zich niet bezighouden met wat burgers denken en vinden. Daardoor zouden burgers dan het gevoel hebben dat zij geen zeggenschap hebben in wat de politiek doet. Vervolgens voelen zij zich dan niet gehoord en hebben zij geen vertrouwen dat de politicus zal doen wat goed voor hen is. Daarbij stellen Erhardt, Freitag, Filsinger, en Wamsler (2021) dat negatieve emoties onder burgers, die dus ontstaan door de uiting van woede door politici, ervoor zorgen dat zij de schuld van hun negatieve emoties geven aan de overheid of politici, omdat daar de negatieve emotie vandaan komt. De overheid wordt in dat geval niet bekwaam geacht om burgers goed te laten voelen.

Dunn en Schweitzer (2005) en Erhardt et al. (2021) sluiten hierbij aan. Ook zij stellen dat door woede uiting van een politicus de burgers negatieve emoties ervaren. Doordat deze emoties voortkomen uit de woede uitingen van iemand anders, de politicus, hebben burgers het idee zelf de controle te verliezen; iemand anders is immers verantwoordelijk voor de negatieve emoties die zij ervaren. Daardoor wordt de emotie woede sterk geassocieerd met het verliezen van persoonlijke controle. In het geval van politiek wordt de politicus gezien als degene met controle én als degene die met zijn negatieve emoties, negatieve emoties bij burgers oproept. Daardoor verliezen burgers het vertrouwen in de politicus.

Bovenstaande literatuur leidt tot de volgende hypothese die in dit onderzoek wordt getoetst:

H1: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor minder vertrouwen in de bekwaamheid van de politiek.

Welwillendheid

Of iemand wordt vertrouwd, hangt ook deels af van in hoeverre de vertrouwde persoon welwillend wordt geacht om op de verwachte manier te handelen. Meerdere onderzoekers schrijven over de invloed van woede op het vertrouwen in welwillendheid van politici. Deze onderzoeken hebben verschillende uitkomsten.

Volgens Ost (2004) komt woede veelvuldig voor in alledaagse activiteiten in de politiek. Woede wordt volgens hem geregeld gebruikt om woede op te roepen bij de eigen achterban. Doordat er woede binnen de achterban ontstaat over bijvoorbeeld een fenomeen of bepaalde mensen, ontstaat er een 'ons tegen hen' gevoel (Lyman, 2004). Deze emotionele connectie wordt aangevoerd door diegene die de emotionele connectie oproept, in de politiek zijn dit vaak politici die tot de betreffende partij behoren. Dit vormt dus een emotionele connectie binnen een achterban en het gevoel dat de politicus samen met hen een groep vormt, om samen iets te bereiken. Dit duidt op welwillendheid van de politicus. Hij zal dan door zijn eigen achterban worden gesteund en dus ook worden vertrouwd (Lyman, 2004).

Shao (2019) stelt daarentegen dat als een leider woede uit tegen een bepaalde groep, dit leidt tot het beeld dat de leider niet geeft om degenen waar hij zich tegen keert: deze relatie wil hij niet onderhouden, in tegenstelling tot de relatie met zijn eigen achterban. Hij wordt dan niet welwillend geacht om te doen wat het beste is voor iedereen, dus óók voor de groep waar hij zich tegen keert. Hierdoor durven burgers zich niet kwetsbaar op te stellen tegenover de politicus, wat gelinkt kan worden aan het verliezen van vertrouwen in de politicus.

De literatuur geeft dus aan dat woede leidt tot verandering van het vertrouwen in welwillendheid, maar verschilt van inzicht of dit effect positief of negatief is. Daarom wordt de volgende hypothese getoetst:

H2: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor een positieve dan wel negatieve verandering van het vertrouwen in de welwillendheid van de politiek.

Integriteit

Tot slot wordt de betrouwbaarheid van iemand bepaald door in hoeverre hij integer wordt geacht en dus zijn beloftes nakomt en de waarheid vertelt. Over de invloed van woede op integriteit is weinig bekend, maar de hypothese wordt in dit onderzoek wel getoetst naar aanleiding van een uitgebreid onderzoek. Dit is het onderzoek van Shao (2019), dat stelt dat een leider integer wordt geacht als hij de emotie woede uit. Integriteit wordt dan gezien als het aanhangen van bepaalde waarden, en boosheid laat zien dat een leider voor deze waarden staat en alles wat tegen deze waarden in gaat probeert tegen te gaan. Woede is dan een signaal dat de leider dingen die tegen zijn waarden ingaan, niet tolereert. Dit duidt op integriteit, waardoor een leider, in dit geval een politicus, wordt vertrouwd.

Daarom wordt in dit onderzoek de volgende hypothese getoetst:

H3: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor meer vertrouwen in de integriteit van de politiek.

2.6 Emoties als gevolg van emoties in politieke communicatie

Naast onderzoek over de uiting van emoties door politici in hun communicatie, is er ook onderzoek gedaan naar hoe politieke communicatie emoties van ontvangers, zoals burgers, kan beïnvloeden. Door middel van politieke communicatie en inspelen op emoties, kunnen politici burgers namelijk een bepaalde richting op sturen (Escobar, 2011; Van Hoef & Prior, 2018). Bovendien beschrijven Graber en Smith (2005) dat emoties invloed hebben op het verwerken van informatie. Het is dan ook denkbaar dat de invloed van de emotie woede op politiek vertrouwen, beïnvloed wordt door emoties die bij ontvangers worden opgeroepen.

Omdat emoties in politiek invloed kunnen hebben op de emoties van de ontvangers, en dit weer invloed kan hebben op de relatie tussen woede en politiek vertrouwen, wordt in dit onderzoek ook onderzocht welke emoties aanwezig zijn bij de ontvangers van politieke communicatie. Ook wordt onderzocht of het effect van woede in politieke communicatie op politiek vertrouwen, gedeeltelijk door de ervaring van deze emoties verklaard kan worden. Izard (2013) en Marcus, Neuman, en MacKuen (2015) beschrijven dat er een aantal universele emoties is, deze worden door iedereen op dezelfde manier ervaren. Dit zijn de emoties acceptatie, afkeer, angst, leed, nieuwsgierigheid, schrik, vreugde en woede. In dit onderzoek worden de emoties angst, woede en enthousiasme meegenomen.

De ervaring van deze drie emoties kan volgens de literatuur namelijk invloed hebben op het politiek vertrouwen van degenen die deze emoties ervaren (Erhardt et al., 2021; Kearnes & Wynne, 2007;

Lyman, 2004; Moy, Johnson & Barthel, 2014; Ost, 2004; Sandvoss, 2012; Webster, 2018). Bovendien beschrijven Marcus et al. (2015) dat de genoemde basisemoties, in politiek opzicht teruggedrongen kunnen worden naar deze drie emoties. Daarom wordt onderzocht in hoeverre deze drie emoties aanwezig zijn bij de respondenten.

Angst

Er zijn sterke bevindingen dat het uiten van de emotie angst in politieke communicatie ervoor zorgt dat deze emotie over wordt genomen door de ontvangers. Op het moment dat een politicus dus angstig over komt in zijn politieke communicatie, zal hij vertrouwen verliezen (Moy et al., 2014).

Moy et al. (2014) beschrijven dat de emotie angst onder burgers ervoor zorgt dat zij zich kwetsbaar en onveilig voelen. Als zij zich onveilig voelen, krijgen zij het beeld dat een politicus een situatie niet onder controle heeft. Dit gevoel leidt ertoe dat de burger de politicus gaat wantrouwen.

Woede

Woede onder burgers leidt er volgens Webster (2018) toe dat zij negatief gaan oordelen over de dingen om hen heen, dus ook over politici. Hij beschrijft dat woede een zodanig negatieve emotie is, dat dit het gevolg van het ervaren van woede is. Bovendien beschrijven Erhardt et al. (2021) dat woede ertoe leidt dat mensen iets of iemand als schuldige aan willen wijzen, in veel gevallen is dit de overheid en dus ook de politiek.

Daarentegen kan woede ook zorgen voor een gevoel van 'ons tegen hen', wat zich uit in een groepsgevoel met een politicus als voorman. In dit geval is het vertrouwen in de politicus juist heel groot (Lyman, 2004; Ost, 2004).

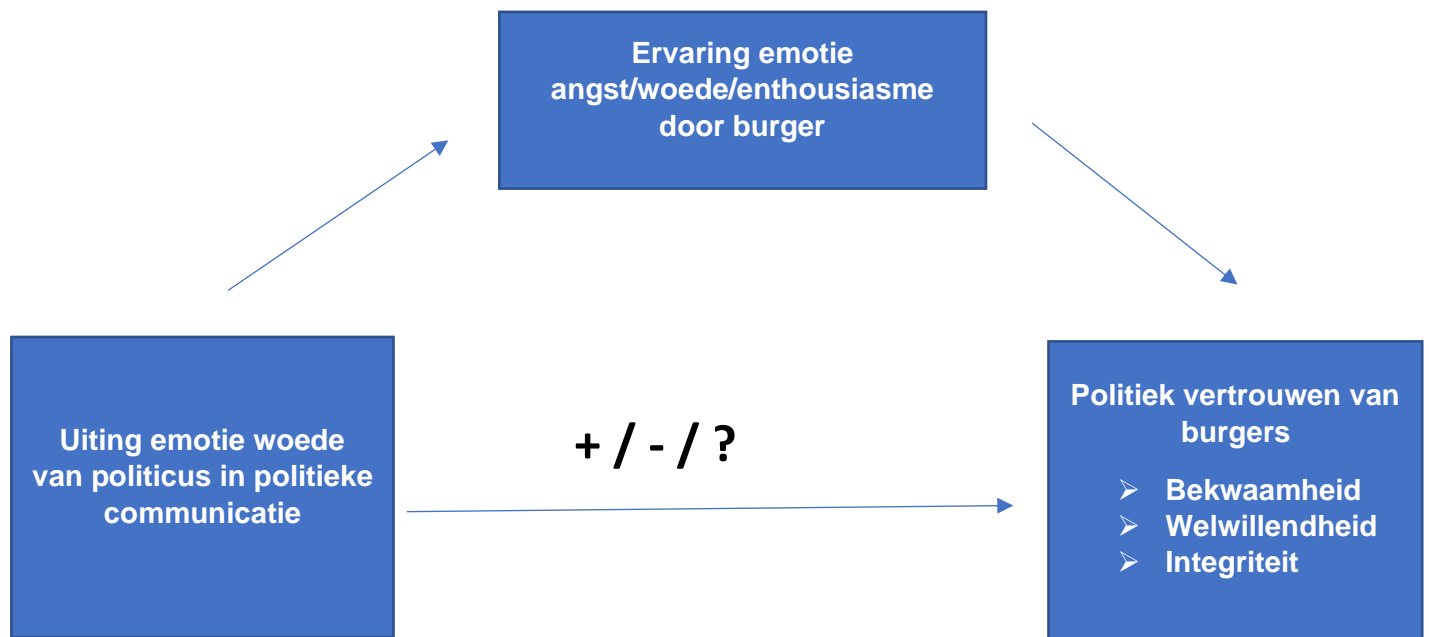
Enthousiasme

Kearnes en Wynne (2007) beschrijven in hun onderzoek dat mensen veel vertrouwen in een situatie of persoon hebben, als zij hier enthousiast over zijn. Sandvoss (2012) sluit hierbij aan en beschrijft in zijn onderzoek dat burgers meer vertrouwen hebben in de politiek als zij enthousiasme ervaren over bijvoorbeeld beleid of politici. Dit komt volgens hem doordat enthousiasme dat veroorzaakt wordt door politieke gebeurtenissen of actoren, gebaseerd is op verwachtingen voor toekomstige politieke actie. Er is dan dus vertrouwen in een toekomst waarin de politiek goed werkt.

Het toetsen van de hypotheses om de deelvragen van dit onderzoek te beantwoorden en het meten van in hoeverre emoties ervaren door de ontvangers hier invloed op hebben, wordt in figuur 2 in een conceptueel model weergegeven.

Figuur 2

Conceptueel model inclusief Hypotheses

3. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt de verantwoording voor de methode die in dit onderzoek wordt gebruikt toegelicht. Er wordt toegelicht welke onderzoeksstrategieën en -technieken worden gebruikt en de afbakening van dit onderzoek wordt gespecificeerd en toegelicht. Vervolgens wordt uiteengezet hoe in dit onderzoek de data wordt verzameld en welke tests worden gebruikt om deze te analyseren. Daaruit volgt hoe de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek worden gewaarborgd. Dit hoofdstuk eindigt met de operationalisering van een aantal emoties en politiek vertrouwen.

3.1 Onderzoeksstrategie- en methode

3.1.1 Deskresearch en fieldresearch

In hoofdstuk 2 is ingegaan op de literatuur over politiek vertrouwen en wordt de bestaande literatuur over de rol van emoties en van de specifieke emotie woede in politieke communicatie geanalyseerd, dit deel van het onderzoek heeft dus in de vorm van *deskresearch*. Er is gebruik gemaakt van secundair materiaal, om de eerste twee deelvragen, die theoretisch van aard zijn, te beantwoorden (Van Thiel, 2015).

Om de derde, vierde en vijfde deelvraag in hoofdstuk 4 te kunnen beantwoorden, wordt een vragenlijst onder twee groepen respondenten uitgezet, waar data uit voortkomt. Deze data wordt vervolgens met behulp van het computerprogramma SPSS geanalyseerd. Het gaat hier dus om primair materiaal en dit deel van het onderzoek heeft dan ook de vorm van *fieldresearch* (Van Thiel, 2015).

3.1.2 Kwantitatief onderzoek

Dit onderzoek heeft de vorm van een experiment en is kwantitatief van aard. Zo kan een groot aantal respondenten worden bereikt en daarmee kan een generaliserende uitspraak worden gedaan over de invloed van de emotie woede op politiek vertrouwen (Van Thiel, 2015). Door middel van een vragenlijst wordt gemeten hoe mensen reageren op de emotie woede in politieke communicatie. De respondenten worden verdeeld in twee groepen. Beide groepen krijgen een video van een fictieve politicus te zien, die kort iets zegt over een fictief beleidsprobleem. In de video voor de experimentele groep uit de politicus de emotie woede, in de video voor de controlegroep uit de politicus geen emotie. Voor- en nadat de respondenten de video zien wordt hen gevraagd naar hun politiek vertrouwen. Daarnaast worden er controlevragen gesteld aan de respondenten. Deze gaan over hun leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Ook wordt er na het zien van de video gevraagd naar de emoties die zij ervaren en naar de emoties die zij herkennen in de video. Tot slot bevat de vragenlijst ook een attentiecheck.

De antwoorden die de respondenten geven worden met behulp van schalen kwantitatief gemeten. Op deze manier worden de drie vooropgestelde hypothesen statistisch getoetst. Dit duidt op kwantitatief onderzoek (Van Thiel, 2015).

3.1.3 Afbakening

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Wat is de invloed van de uiting van woede in politieke communicatie op het vertrouwen van burgers in de politiek?

Deze vraag moet worden afgebakend.

Ten eerste wordt het begrip *burgers* in dit onderzoek afgebakend naar meerderjarige Nederlanders. Het rapport van Engbersen et al. (2021) vormt de aanleiding voor dit onderzoek. In dit rapport wordt onderzoek gedaan naar het dalende vertrouwen in de Nederlandse politiek, onder de Nederlandse burgers zelf. De conclusie van dit rapport is dat het vertrouwen van Nederlanders in de Nederlandse politiek sterk is gedaald in de periode van april 2020 tot september 2021. Omdat dit rapport de aanleiding vormt voor dit onderzoek, wordt het begrip burgers in dit onderzoek afgebakend naar Nederlandse, meerderjarige burgers. Bovendien wordt er in het rapport van Engbersen et al. (2021) een aantal gebeurtenissen in de Nederlandse politiek genoemd, die de oorzaak zouden kunnen zijn voor het dalende vertrouwen. Dit laat des te meer zien dat dit rapport gefocust is op de Nederlandse burger. Daarom moet dit onderzoek ook gaan over het politiek vertrouwen van Nederlanders.

Met het begrip *politiek* wordt in dit onderzoek de Tweede Kamer en het kabinet bedoeld. Deze twee organen uit het Nederlandse openbaar bestuur komen geregeld naar voren in de media. Ook de personen die behoren tot de Tweede Kamer of het kabinet komen geregeld in de media, hun doen en laten wordt door journalisten op de voet gevolgd. Omdat de meeste mensen te maken krijgen met politieke communicatie via de media (Althaus & Tewksbury, 2000; Takens, Van Atteveldt, Van Hoof & Kleinnijhuis, 2013) en Tweede Kamerleden en bewindslieden hier het vaakst naar voren komen als vertegenwoordigers van 'de politiek', wordt met politiek in dit onderzoek de Tweede Kamer en het kabinet bedoeld. Bovendien wordt er door een groot deel van de bevolking geen onderscheid gemaakt tussen de Tweede Kamer en het kabinet (Bovens & Wille, 2011). Deze twee organen kunnen dus samen worden genomen.

3.2. Methode dataverzameling

Dit onderzoek heeft de vorm van een experiment waarin wordt gemeten wat het effect is van de emotie woede, de onafhankelijke variabele, op de verschillende dimensies van politiek vertrouwen, de afhankelijke variabelen. In deze paragraaf wordt toegelicht hoe de data voor dit experiment verzameld wordt.

3.2.1 Respondenten

In dit experiment zijn de onderzoekseenheden mensen, de respondenten. Deze respondenten worden willekeurig verdeeld: de controlegroep omvat 101 respondenten en de experimentele groep omvat 99 respondenten. De controlegroep krijgt de video zonder emotie te zien, de experimentele groep krijgt de video met de emotie woede te zien. De respondenten weten niet tot welke groep ze behoren. Door het grote aantal respondenten worden veel gegevens over het politiek vertrouwen en de invloed van de emotie woede hierop verzameld. Indien de respondentengroep representatief is voor de meerderjarige Nederlandse bevolking, kan de verzamelde data worden generaliseerd.

Omdat dit onderzoek gaat over de meerderjarige bevolking in Nederland, is de enige voorwaarde voor het deelnemen aan dit onderzoek dat de respondent een Nederlandse nationaliteit heeft en meerderjarig is.

3.2.2 Verloop experiment

Beide groepen krijgen tijdens de vragenlijst in eerste instantie een kort, fictief verhaal te lezen over de toenemende armoede in Nederland. Ook krijgen ze een foto te zien van het fictieve Tweede Kamerlid Gijs van den Akker, die zich in de Tweede Kamer bezighoudt met armoedebestrijding en schuldhelpverlening. Een acteur speelt de rol van Gijs van den Akker en de respondenten zijn tijdens het invullen van de vragenlijst niet op de hoogte van het fictieve karakter van deze politicus. Vervolgens beantwoorden zij vragen over hun vertrouwen in de bekwaamheid, welwillendheid en integriteit van Gijs van den Akker. Dit is de voormeting. Daarna krijgen beide groepen een video te

zien. De experimentele groep krijgt een video te zien met de experimentele stimulus, in dit geval de uiting van de emotie woede in de communicatie van de betreffende politicus. De controlegroep krijgt deze video ook te zien, met dezelfde persoon en dezelfde uitspraken, alleen worden de uitingen die passen bij de emotie woede weggelaten. Vervolgens wordt er bij beide groepen een nameting gehouden, waarin weer naar hun vertrouwen in de bekwaamheid, welwillendheid en integriteit van de politicus wordt gevraagd.

De vragen in de voor- en nameting zijn opgesteld op basis van de operationalisering van de begrippen uit het theoretisch kader. De vragenlijst bestaat uit een aantal stellingen, de respondenten geven aan in hoeverre ze het eens zijn met deze stellingen. Dit doen ze aan de hand van een Likertschaal (Van Thiel, 2015).

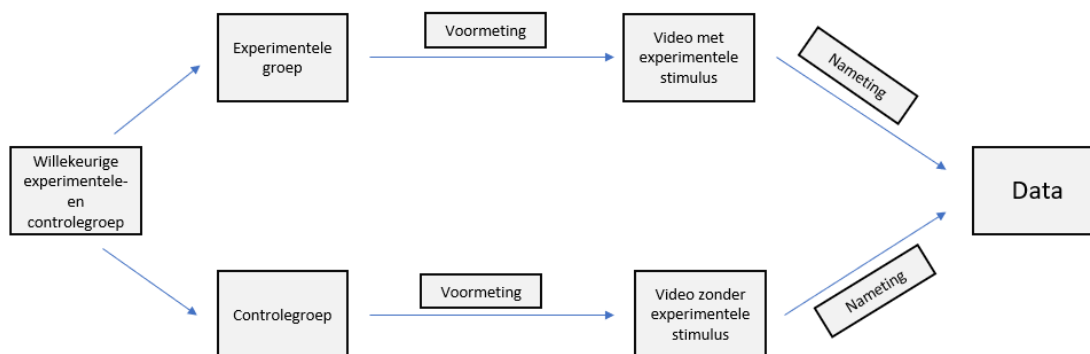
Figuur 3

Schermafbeelding video politicus. Links: Neutraal. Rechts: Woede.

Figuur 4

Visualisering verloop Experiment

Naast de voor- en nameting waarmee de verandering van het politiek vertrouwen van de respondenten wordt gemeten, wordt er in de vragenlijst een aantal andere vragen gesteld.

- **Controlevragen:** hierdoor worden de leeftijd, het geslacht en het opleidingsniveau van de respondenten vastgesteld.

- **Attentiecheck:** er wordt gevraagd naar het beroep van Gijs van den Akker, waarbij het juiste antwoord politicus is. Hierdoor wordt vastgesteld of de respondent de vragenlijst met aandacht invult en dus of zijn antwoorden bruikbaar zijn voor het onderzoek.
- **Emotie in video:** er wordt aan de respondenten gevraagd welke emotie(s) zij herkennen in de video die zij hebben gezien. De video's zijn opgenomen met de bedoeling dat in de ene video de emotie woede wordt herkend, en dat in de andere video geen emotie wordt herkend. Of dit daadwerkelijk zo overkomt, wordt door het stellen van deze vraag gecontroleerd.
- **Emotie bij de respondenten zelf.** Volgens een aantal onderzoeken (Escobar, 2011; Graber & Smith 2005; Van Hoef & Prior, 2018) worden reacties van ontvangers van politieke communicatie gestuurd door politici, doordat zij bepaalde emoties bij de ontvangers oproepen. Om een beeld te krijgen van of de reacties op de video van de politicus worden beïnvloed door emoties die de respondenten zelf ervaren, wordt er gevraagd naar deze emoties. Ook deze vragen worden gesteld aan de hand van een Likertschaal (Van Thiel, 2015).

Dit experiment neemt de vorm aan van een survey-experiment. Omdat dit niet de klassieke vorm van een experiment is, wordt dit onderzoek een quasi-experiment genoemd (Van Thiel, 2015).

3.3 Methode data analyse

De data die verzameld worden aan de hand van de vragenlijst moet worden geanalyseerd. Dit gebeurt met behulp van het programma SPSS. Hiermee worden de volgende analyses uitgevoerd.

Paired-samples t-test

Door middel van het uitvoeren van *paired-samples t-tests* (Pallant, 2011) wordt gemeten of het vertrouwen in de politicus in de voormeting, dus voor het zien van de video, significant verschilt van het vertrouwen in de politicus in de nameting, dus na het zien van de video. Er wordt een analyse uitgevoerd voor zowel de controle- als experimentele groep. Daarnaast wordt deze analyse uitgevoerd voor het algemene vertrouwen in de politicus, maar ook voor het vertrouwen in de bekwaamheid, welwillendheid en integriteit van de politicus. Op deze manier wordt dus onderzocht wat de invloed is van de video die de respondenten hebben gezien op hun politiek vertrouwen.

Een *paired-samples t-test* leent zich goed om data die voortkomt uit één groep maar uit twee verschillende momenten, met elkaar te vergelijken. Omdat deze test los wordt uitgevoerd voor de controlegroep en experimentele groep, kan de *paired-samples t-test* worden gebruikt (Pallant, 2011).

Independent-samples t-test

Vervolgens wordt er een *independent-samples t-test* (Pallant, 2011) gebruikt om te meten of het gemiddelde verschil in vertrouwen in de politicus binnen de experimentele groep, significant afwijkt van het gemiddelde verschil in vertrouwen in de politicus binnen de controlegroep. Op deze manier worden de opgestelde hypothesen voor dit onderzoek getoetst en wordt er dus onderzocht wat voor invloed de emotie woede, de experimentele stimulus, heeft op politiek vertrouwen.

Een *independent-samples t-test* kan voor deze meting goed worden gebruikt, omdat bij deze test twee onafhankelijke groepen worden vergeleken (Pallant, 2011). De experimentele- en controlegroep zijn in dit onderzoek geheel onafhankelijk van elkaar, dus wordt de *independent-samples t-test* gebruikt.

Regressiemodellen

De regressiemodellen van Hayes (2018) lenen zich goed voor het meten van het effect van modererende van mediërende variabelen (Hayes, 2018). Deze modellen worden dan ook gebruikt

om te meten wat de controlevariabelen voor effect hebben op de invloed van de emotie woede op politiek vertrouwen. Hiermee wordt dus de modererende werking van het geslacht, de leeftijd en het opleidingsniveau van de respondenten getoetst. Daarnaast worden de modellen gebruikt om te onderzoeken of de emoties die respondenten zelf ervaren een mediërende werking hebben. Er wordt dan dus gemeten of de verandering van politiek vertrouwen na het zien van de video, (partieel) loopt via de emoties die respondenten zelf ervaren. Tot slot wordt door middel van een van de modellen van Hayes (2018) gemeten of het herkennen van bepaalde emoties in de video, invloed heeft op politiek vertrouwen en of deze relatie gemedieerd wordt door emoties die ervaren worden door de respondent.

3.4 Validiteit en betrouwbaarheid

3.4.1 Validiteit en betrouwbaarheid experiment

In dit onderzoek worden meerdere acties ondernomen om de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen.

Ten eerste moet de vragenlijst die in dit onderzoek wordt gemaakt en uitgezet, relevant en juist zijn. De juiste variabelen moeten worden gemeten, pas dan komen er relevante antwoorden uit de vragenlijst (Van Thiel, 2015). Het begrip *politiek vertrouwen* en de dimensies, bekwaamheid, welwillendheid en integriteit, moeten op de juiste wijze worden geoperationaliseerd waardoor het meetbaar wordt. Ook de emoties waarvan wordt onderzocht of deze aanwezig zijn bij de respondenten moeten goed worden geoperationaliseerd. Dit wordt gewaarborgd door de juiste literatuur te gebruiken en te kijken naar eerdere operationalisering van de begrippen, zoals bijvoorbeeld in de onderzoeken van Karens et al. (2016) en Marcus (2015). Op basis van deze onderzoeken wordt een nieuwe, valide operationalisering gemaakt en deze wordt gebruikt in de vragenlijst.

Daarnaast moet er tijdens het experiment gezorgd worden dat er zo weinig mogelijk andere actoren zijn die invloed hebben op de relatie tussen de emotionele uitingen van de politicus en het vertrouwen van de respondent (Van Thiel, 2015). Dit wordt gewaarborgd door de tijd tussen de voor- en nameting zo kort mogelijk te houden. De proefpersonen vullen de vragenlijst in en tussen de voor- en nameting zit slechts de video met of zonder de experimentele stimulus. Hierdoor is er geen tijd waarin de proefpersoon beïnvloed kan worden door andere factoren. Daarnaast zorgt de willekeurige verdeling van de respondenten ervoor dat de invloed van andere factoren op de resultaten zoveel mogelijk wordt beperkt. Door de willekeurige verdeling van de groepen kan er bijvoorbeeld vanuit worden gegaan dat de invloed van persoonlijke ervaringen op bijvoorbeeld het gebied van armoede of beschadigd politiek vertrouwen, gelijk is en dus geen invloed heeft op de validiteit van het onderzoek.

Invloed van de onderzoeker wordt in dit onderzoek zoveel mogelijk beperkt. De vragenlijst wordt online uitgezet, met een neutrale, duidelijke begeleidende instructie. Hierdoor is er geen direct contact tussen de onderzoeker en de respondenten, waardoor de invloed van de onderzoeker op de respondenten en daarmee op hun antwoorden, beperkt blijft (Van Thiel, 2015).

3.4.2 Validiteit en betrouwbaarheid vragenlijst

Het is in dit experiment belangrijk om een zo groot en representatief mogelijke onderzoek sample samen te stellen. De vragenlijst in dit onderzoek wordt, met behulp van het programma Qualtrics, willekeurig verdeeld onder respondenten die willen participeren in dit onderzoek. Het onderzoek gaat over politiek vertrouwen onder de gehele meerderjarige bevolking van Nederland, dus er zullen bij het selecteren van de sample geen specifieke voorwaarden of eisen zijn, behalve dat de respondenten meerderjarig moeten zijn. Er wordt een zo groot mogelijke groep respondenten

geselecteerd, met in zowel de experimentele- als in de controlegroep ongeveer 100 respondenten. Dit waarborgt de consistentie van dit onderzoek (Van Thiel, 2015).

Doordat de respondenten willekeurig worden geselecteerd is het mogelijk dat een bepaalde groep oververtegenwoordigd wordt: bijvoorbeeld hoogopgeleiden, vrouwen of twintigjarigen. Om de validiteit te waarborgen wordt er in de vragenlijst een aantal controlevariabelen opgenomen. Voordat de respondent begint met het invullen van de vragenlijst vult hij vragen in over zijn leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Eerdere onderzoeken naar politiek vertrouwen laten zien dat deze variabelen invloed kunnen hebben op het politiek vertrouwen van een respondent en zijn dus belangrijk om te meten (Cowley, 2014; Hansen, 2013; Karens et al., 2016; You, Hang & Zhang, 2020). Als blijkt dat een groep oververtegenwoordigd is, kan er voor gekozen worden om een deel van de groep niet mee te nemen in de analyse. Dit is mogelijk als er ruim voldoende, dus meer dan 200, respondenten participeren.

Tevens wordt de betrouwbaarheid van de vragenlijst verbeterd doordat er een attentiecheck aan toe wordt gevoegd. Deze attentiecheck bestaat uit de vraag naar het beroep van Gijs van de Akker, de politicus die op de foto en in de video te zien is. Als een respondent deze vraag niet goed beantwoordt, kan er vanuit worden gegaan dat deze respondent met onvoldoende aandacht de vragenlijst heeft ingevuld en zullen zijn antwoorden dan ook niet worden meegenomen in de analyse.

3.5 Operationalisering

In dit onderzoek moeten de begrippen *politiek vertrouwen* en *woede* en de verschillende emoties van de respondenten worden geoperationaliseerd. Het politiek vertrouwen en de emoties van respondenten moeten namelijk meetbaar zijn en de aanwezigheid van woede in de politieke communicatie moet aantoonbaar zijn.

3.5.1 Operationalisering *politiek vertrouwen*

Om de conceptualisering uit het theoretisch kader goed te kunnen meten, worden de drie dimensies van politiek vertrouwen uit het theoretisch kader allemaal geoperationaliseerd

Bekwaamheid

De eerste factor die bepalend is voor in hoeverre een politicus wordt vertrouwd, is hoe bekwaam hij wordt geacht om zijn taken uit te voeren. Iemand wordt als bekwaam gezien als hij professioneel overkomt en wordt verwacht effectief te kunnen werken (Grimmelikhuijsen, 2012; McKnight et al., 2002; Grimmelikhuijsen & Porumbescu, 2013; Hamm et al., 2019; Karens et al., 2016).

- *De politicus is professioneel genoeg om de genoemde doelen te bereiken.*
- *De politicus is in staat om effectief te werken, om zo de genoemde doelen te bereiken.*

Welwillendheid

De tweede factor die bepalend is voor in hoeverre een politicus wordt vertrouwd, is hoe welwillend hij wordt geacht. Of iemand welwillend is, wordt bepaald door in hoeverre iemand verwacht wordt te handelen in het belang van de burgers en zijn toezeggingen nakomt (Grimmelikhuijsen, 2012; McKnight et al., 2002; Grimmelikhuijsen & Porumbescu, 2013; Hamm et al., 2019; Karens et al., 2016).

- *De politicus handelt in het belang van de burgers.*
- *De politicus maakt beleid dat niet alleen in zijn eigen belang is, maar vooral in het belang van de burgers.*
- *De politicus zal er alles aan doen om zijn toezeggingen na te komen.*

Integriteit

De laatste factor die bepalend is voor in hoeverre een politicus wordt vertrouwd, is hoe integer hij wordt geacht. Iemand wordt als integer gezien als hij verwacht wordt de waarheid te vertellen en beloftes na te komen (Grimmelikhuijsen, 2012; McKnight et al., 2002; Grimmelikhuijsen & Porumbescu, 2013; Hamm et al., 2019; Karens et al., 2016).

- *De politicus vertelt de waarheid.*
- *De politicus komt zijn beloftes na.*

Het vertrouwen van de respondenten in de politicus in de video wordt gemeten aan de hand van bovenstaande operationalisering, respondenten geven op een Likertschaal aan in hoeverre zij het eens zijn met de stellingen. Vervolgens wordt aan de hand van de somscore op de drie dimensies de mate van vertrouwen gemeten.

3.5.2 Operationalisering woede

In de video's met de fictieve politicus moet in de ene video de experimentele stimulus wel aanwezig zijn en in de andere niet. De experimentele stimulus is in dit geval de emotie woede. In tabel 3 staat beschreven hoe woede tot uiting komt in communicatie, volgens Vogt et al. (2008), Ekman (1992) en Matsumoto en Ekman (2008).

Tabel 3

Operationalisering Emotie Woede

Stemgeluid	Gezichtsuitdrukking	Lichaamshouding
➤ Hoge toon	➤ Omhooggaande neusgaten	➤ Hoofd rechtop
➤ Hoge intensiviteit	➤ Samengeperste lippen	➤ Stijve armen
➤ Hoge spreesnelheid	➤ Geplooide wenkbrauwen	➤ Brede borst
➤ Harde klankkleur	➤ Wij opengesperde ogen	➤ Bewegend lichaam van voor naar achteren

In de video's die aan de respondenten worden getoond vertelt de fictieve politicus twee keer hetzelfde verhaal: één keer met een neutrale stem, gezichtsuitdrukking en lichaamshouding, en één keer met de kenmerken van woede zoals weergegeven in tabel 3. Op deze manier kan gemeten worden wat het effect is van de uiting van de emotie woede door een politicus, op het politiek vertrouwen van burgers.

De video van de politicus die woede uit, staat achter de volgende link:

<https://youtu.be/79DPNoGLXnl>

De video van de politicus die geen emotie uit, staat achter de volgende link:

<https://youtu.be/jDUEF9sETC0>

3.5.3 Operationalisering woede, enthousiasme en angst

Om de invloed van de ervaring van de emoties woede, enthousiasme en angst door de respondent, op de relatie tussen woede in politieke communicatie en politiek vertrouwen te onderzoeken, moeten deze drie emoties worden geoperationaliseerd. Hierbij wordt de operationalisering van Marcus (2015) gebruikt, die bestaat uit een aantal sub emoties dat hoort bij een van de drie

emoties. Om te meten in hoeverre de respondenten de emoties ervaren, vullen zij een 5-punts Likertschaal in. Hierbij is 1 een lage ervaring, en 5 een hoge ervaring.

Enthousiasme

- Mate van hoopvolheid
- Mate van trots
- Mate van enthousiasme

Woede

- Mate van boosheid
- Mate van haat
- Mate van bitterheid
- Mate van wrok

Angst

- Mate van angst
- Mate van bangheid
- Mate van bezorgdheid

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten die zijn voortgekomen uit de uitgevoerde analyses weergegeven en toegelicht. Om een goed beeld te krijgen van de samenstelling van de dataset, wordt eerst een aantal beschrijvende analyses uitgevoerd. Ook wordt beschreven welke emoties de respondenten herkenden in de video's en hoe zij de attentiecheck hebben uitgevoerd.

Vervolgens wordt door het uitvoeren van *paired-samples t-tests* gemeten of er een significant verschil is tussen het vertrouwen in de voor- en nameting, voor beide groepen apart. Om de hypothesen te toetsen, worden vervolgens *independent-samples t-tests* uitgevoerd. Door middel van deze tests wordt geanalyseerd of de gemiddelde verschillen in het vertrouwen in de politicus, significant verschillen tussen de experimentele- en controlegroep.

Tot slot worden de effecten van de modererende en mediërende variabelen gemeten, met behulp van de regressiemodellen van Hayes (2018). Er wordt gekeken naar het modererende effect van de controlevariabelen en naar het mediërende effect van emoties die zelf worden ervaren door respondenten. Ook wordt gemeten wat het effect is van de emoties die de respondenten herkennen in de video, op hun vertrouwen in de politiek. Er wordt hierbij ook gemeten of emoties die respondenten zelf ervaren hier een mediërende werking op hebben.

4.1 Beschrijvende statistieken

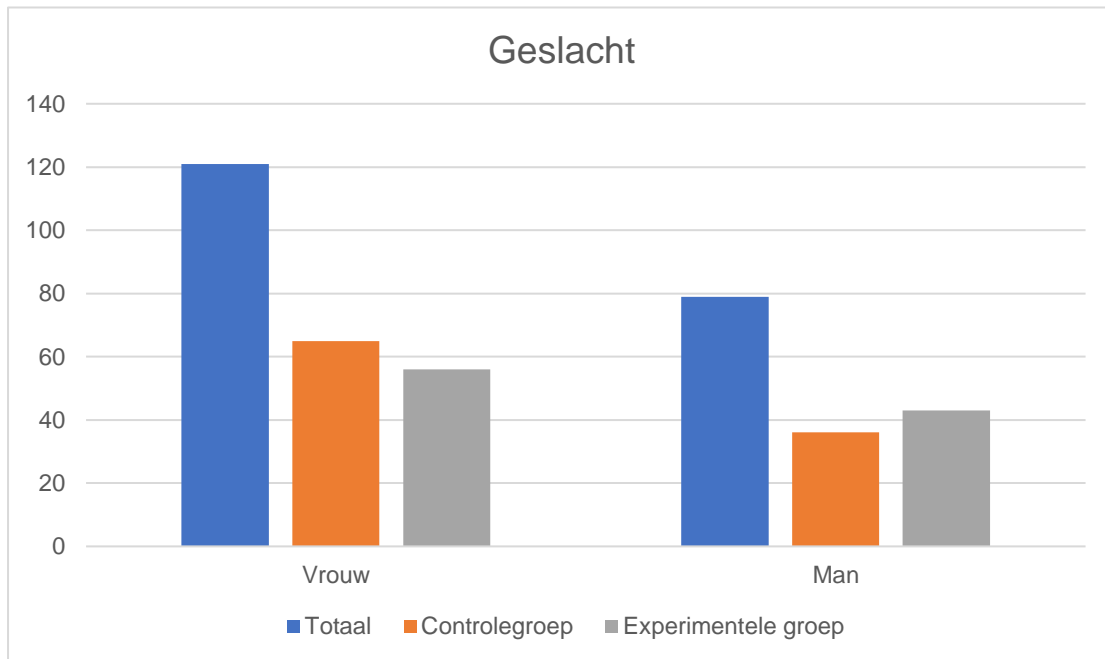
4.1.1 Controlevariabelen

In dit onderzoek hebben 200 respondenten deelgenomen van 18 tot en met 82 jaar oud. Tijdens het selecteren van de respondenten is geprobeerd om een zo representatief mogelijke groep te selecteren van alle meerderjarige Nederlanders. Tijdens het onderzoek is gevraagd naar het geslacht, de leeftijd en het hoogst afgeronde opleidingsniveau van de respondenten, omdat deze kenmerken invloed kunnen hebben op de invloed van emotie op hun politiek vertrouwen (Cowley, 2014; Hansen, 2013; Karens et al., 2016; You et al., 2020). Aan dit onderzoek namen meer vrouwen dan mannen deel, de gemiddelde leeftijd van de respondenten is 34 jaar en het meest voorkomende afgeronde opleidingsniveau is WO. Figuur 5, 6 en 7 geven weer in hoeverre de respondenten van dit onderzoek de drie kenmerken bezitten. Op de y-as wordt het aantal respondenten weergegeven.

De Nederlandse bevolking is gemiddeld 42,3 jaar oud, 50,32% is geboren als man en dus is 49,68% geboren als vrouw, en 33,59% is hoogopgeleid en dus in het bezit van een HBO of WO diploma (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], z.j.; Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, z.j.). Deze gemiddeldes wijken sterk af van de gemiddeldes van de respondenten die hebben deelgenomen aan dit onderzoek. In deze sample is de gemiddelde leeftijd 42 jaar, identificeert 39,5% zich als man en 60,5% zich als vrouw, en 80,5% is hoogopgeleid. Dit betekent dat deze sample niet representatief is voor de Nederlandse bevolking, maar dat er sprake is van een oververtegenwoordiging van vrouwen, jonge mensen en hoogopgeleiden.

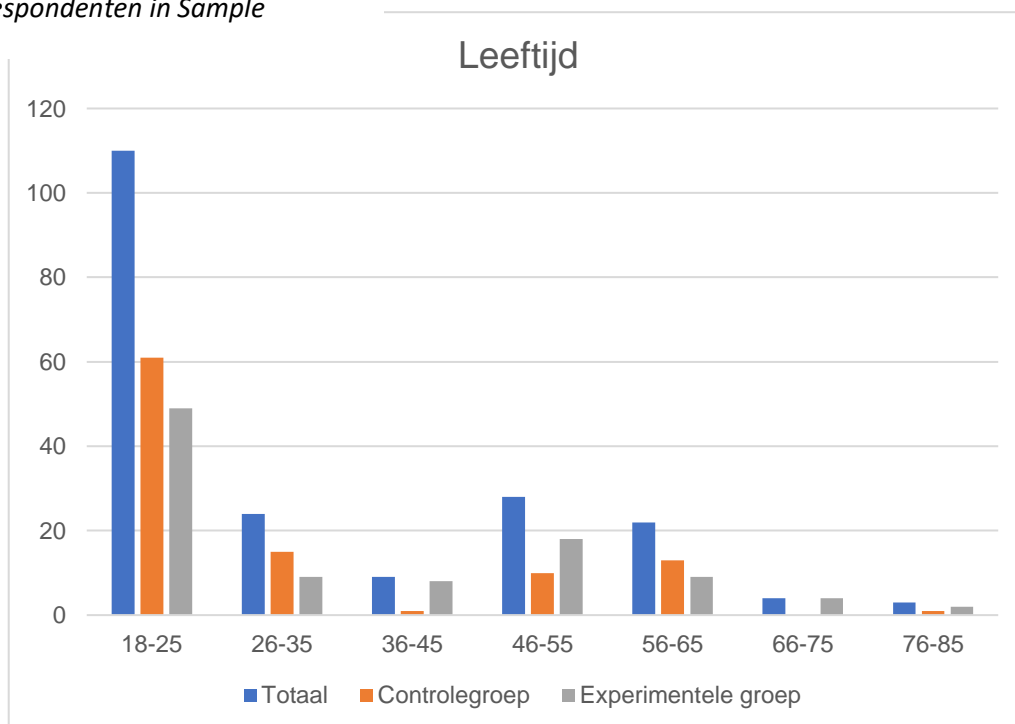
Figuur 5

Geslacht respondenten in Sample

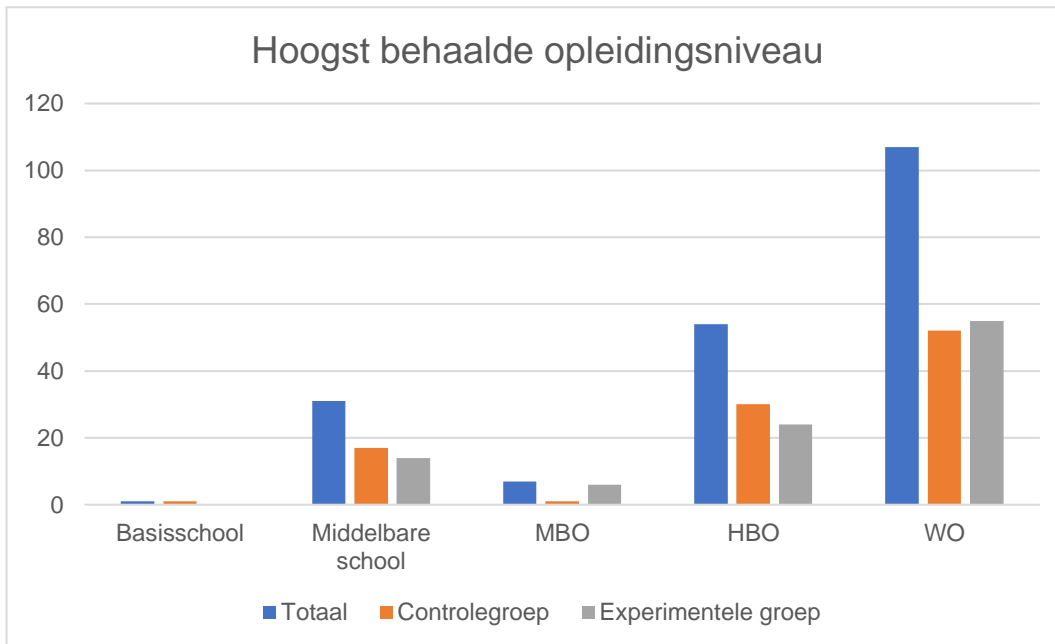
Figuur 6

Leeftijd respondenten in Sample

Figuur 7

Opleidingsniveau respondenten in Sample

4.1.2 Attentiecheck

Om te controleren of de respondenten de vragenlijst met volledige aandacht hebben ingevuld, is in het onderzoek een attentiecheck opgenomen. Er werd gevraagd naar het beroep van het fictieve karakter Gijs van den Akker, die in dit onderzoek de rol van politicus aanneemt. 87 procent van de respondenten vulde de attentiecheck correct in. Er is besloten om alle respondenten mee te nemen in het onderzoek, dus ook de respondenten die de attentiecheck niet juist invulden. De reden hiervoor wordt weergegeven in bijlage 4. In tabel 4 wordt weergegeven welke antwoorden zijn gegeven bij de attentiecheck.

Tabel 4

Antwoorden van Attentiecheck

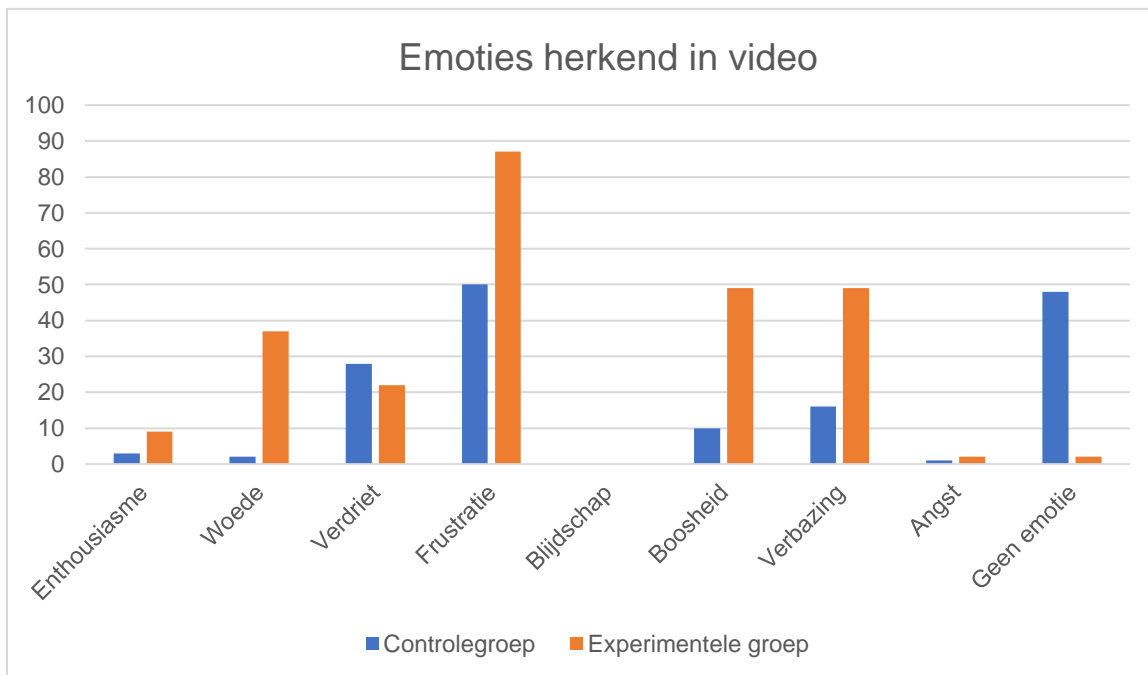
Beroep	Aantal
Zakenman	3
Belastingadviseur	9
Politicus	174
Accountant	14

4.1.3 Emoties in video

Om te controleren of de emotie woede goed overkwam bij de experimentele groep en de controlegroep in ieder geval geen emotie woede opmerkten, is gevraagd naar welke emoties zij herkenden in de video. De resultaten van de vraag worden in figuur 8 weergegeven. Wederom wordt op de y-as het aantal respondenten weergegeven.

Figuur 8

Emoties herkend in Video

Figuur 8 geeft weer dat de controlegroep veel minder emoties herkent dan de experimentele groep. Daarnaast is te zien dat beide groepen de emotie *frustratie* veel opmerkten en dat de experimentele groep de emoties woede, boosheid en verbazing veel opmerkten. De emoties enthousiasme, blijdschap en angst worden zeer weinig of zelf helemaal niet opgemerkt.

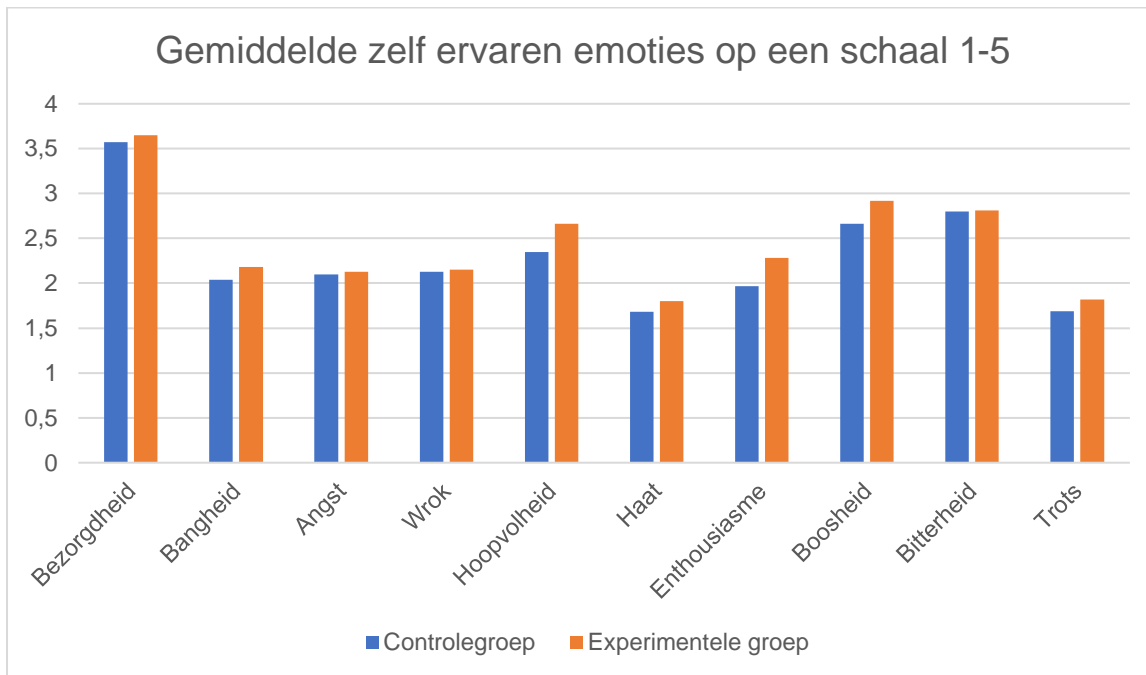
Zoals weergegeven herkenden de respondenten in de experimentele groep niet alleen de emotie woede en herkenden de respondenten in de controlegroep ook emoties. In paragraaf 4.6.2 wordt daarom gemeten wat de invloed van het herkennen van deze emoties op het vertrouwen is.

4.1.4 Emoties bij respondenten

Op een schaal van 1 tot 5 waarbij 1 in zeer lage mate en 5 in zeer hoge mate was, gaven respondenten aan in hoeverre zij zelf bepaalde emoties ervaarden. De aanwezigheid van emoties bij de respondenten wordt in figuur 9 weergegeven. Ook hier wordt het aantal respondenten weergegeven op de y-as.

Figuur 9

Emoties zelf Ervaren door respondenten

Figuur 9 laat zien dat de respondenten in de experimentele groep net wat meer emoties ervaren na het zien van de video dan de controlegroep. Daarnaast ervaren beide groepen bezorgdheid in hoge mate, en trots en haat in lage mate. De verschillen tussen de emoties bij de experimentele- en controlegroep zijn vooral voor de emoties hoopvolheid, enthousiasme en boosheid goed zichtbaar.

In paragraaf 4.6.1 wordt gemeten wat de invloed van het ervaren van de meest aangevinkte emoties is. Op deze manier wordt onderzocht of het ervaren van deze emoties invloed heeft op het politiek vertrouwen.

4.2 Validiteit en betrouwbaarheid voor- en nameting

De vragenlijst die is voorgelegd aan de respondenten is gebaseerd op de operationalisering van concepten uit de literatuur. Hierbij zijn eerder gebruikte operationalisering gebruikt, maar er zijn ook kleine aanpassingen gedaan om de vragen passend te maken voor dit specifieke onderzoek. Om te toetsen of de vragenlijst intern consistent is en of er daadwerkelijk wordt gemeten wat gemeten moet worden, wordt de Cronbach's Alpha berekend en wordt een factoranalyse uitgevoerd.

4.2.1 Cronbach's Alpha

De betrouwbaarheid van de vragen over politiek vertrouwen, zowel in de voor- als in de nameting, is getest aan de hand van Cronbach's Alpha. Volgens Taber (2018) is een vragenlijst betrouwbaar als de score gelijk aan of groter is dan 0.7. Voor de zeven vragen over betrouwbaarheid in de voormeting is de Cronbach's Alpha $\alpha = 0.816$ en voor de zeven vragen over de betrouwbaarheid in de nameting is de Cronbach's Alpha $\alpha = 0.917$. De vragenlijst is dus intern consistent en daarmee betrouwbaar. Ook voor de drie dimensies bekwaamheid, welwillendheid en integriteit los van elkaar, is de Cronbach's Alpha gemeten, zowel van de voor- en nameting. Ook de uitkomsten van deze metingen laten zien dat de vragenlijst intern consistent is. De Cronbach's Alpha voor de losse dimensies worden weergegeven in bijlage 6.

4.2.2 Factoranalyse

Om te meten of de vragenlijst daadwerkelijk meet wat er gemeten moet worden, wordt een factoranalyse uitgevoerd. Hierdoor wordt gemeten of de dimensies die in dit onderzoek worden onderzocht tijdens de voor- en nameting, namelijk bekwaamheid, welwillendheid en integriteit, zichtbaar zijn in de dataset en met elkaar correleren.

De *Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy* (KMO) en de *Bartlett's test of sphericity* geven aan of een factoranalyse geschikt is om voor dit onderzoek uit te voeren. De KMO van de voormeting is 0.755, wat volgens de criteria van Kaiser (1974) een goede score is. De *Bartlett's test* is significant ($p < 0.001$) waardoor aangenomen kan worden dat er kans is op correlatie tussen de vragen in de voormeting. De KMO van de nameting is 0.849, ook dit is volgens de criteria van Kaiser (1974) een goede score. De *Bartlett's test* is ook hier significant ($p < 0.001$) waardoor aangenomen kan worden dat er kans is op correlatie tussen de vragen in de nameting. De KMO en de *Bartlett's test of sphericity* laten hiermee zien dat een factoranalyse geschikt is om voor dit onderzoek uit te voeren.

De resultaten van de factoranalyse worden weergegeven in bijlage 7. Hieruit blijkt dat de data in de voormeting gereduceerd kan worden naar twee factoren (eigenwaarde >1). Hierbij worden de criteria van Kaiser (1974) gehanteerd. Uit de factoranalyse van de nameting blijkt dat de data gereduceerd kunnen worden naar één factor, ook hierbij worden de criteria van Kaiser (1974) gehanteerd (eigenwaarde >1).

De literatuur over politiek vertrouwen stelt echter dat politiek vertrouwen opgedeeld kan worden in drie dimensies: bekwaamheid, welwillendheid en integriteit. De vragen in de vragenlijsten zijn hier dan ook aan gerelateerd: de eerste twee vragen hebben betrekking op vertrouwen in bekwaamheid, de drie volgende vragen op vertrouwen in welwillendheid en de laatste twee vragen op vertrouwen in integriteit. De factoranalyse stelt dat deze dimensies onderling te veel met elkaar correleren, waardoor er in de voormeting sprake zou zijn van twee dimensies en in de nameting van één dimensie.

In de voormeting is echter wel te zien dat de eigenwaarde van de derde dimensie maar net onder de 1 zit en in de bijbehorende Scree Plot is een knik te zien na de derde factor; dit betekent dat er in de voormeting maar net geen sprake is van drie factoren.

Omdat er in de voormeting maar net geen sprake is van drie factoren en de vragen in de nameting exact hetzelfde zijn als die in de voormeting, wordt er, naast onderzoek naar politiek vertrouwen in het algemeen (de drie dimensies bij elkaar) ook onderzoek gedaan naar de drie losse dimensies. Omdat de literatuur over politiek vertrouwen veel gaat over de drie verschillende dimensies hiervan (Grimmelikhuijsen, 2012; McKnight et al., 2002; Grimmelikhuijsen & Porumbescu, 2013; Hamm et al., 2019; Karens et al., 2016), is er voldoende aanleiding om te stellen dat onderzoek naar de drie dimensies van politiek vertrouwen relevant is. Hiermee zijn er dus zowel empirische als theoretische redenen om te blijven vasthouden aan de drie dimensies.

4.3 Verschil in vertrouwen in beide groepen

Door middel van het uitvoeren van *paired-samples t-tests* wordt gemeten of het vertrouwen in de politicus in de voormeting, dus voor het zien van de video, significant verschilt van het vertrouwen in de politicus in de nameting, dus na het zien van de video. Er wordt een analyse uitgevoerd voor zowel de controle- als experimentele groep. Daarnaast wordt deze analyse uitgevoerd voor het algemene vertrouwen in de politicus, maar ook voor de dimensies van vertrouwen: het vertrouwen in de bekwaamheid, welwillendheid en integriteit van de politicus. In paragraaf 4.3.1 volgen de

resultaten van de analyse van de controlegroep, in paragraaf 4.3.2 volgen de resultaten van de analyse van de experimentele groep.

4.3.1 Paired-samples t-tests controlegroep

De *paired-samples t-tests* worden gebruikt om te meten of binnen de controle groep, het algemene vertrouwen significant veranderd is na het zien van de video. Dit wordt ook gemeten voor de drie dimensies van vertrouwen, namelijk bekwaamheid, welwillendheid en integriteit. De resultaten van de *paired-samples t-tests* worden in tabel 5 weergegeven.

Tabel 5

Resultaten paired-sample t-tests Controlegroep

	M (SD) (1-7)		t (df)	p	Mean decrease/increase	95% confidence interval	
	Voor	Na				Lower	Upper
Algemeen vertrouwen	4.26 (.80)	4.04 (1.17)	2.25(100)	.027*	-.21	.03	.49
Vertrouwen in bekwaamheid	4.57 (1.05)	3.85 (1.44)	6.03(100)	.001***	-.73	.49	.96
Vertrouwen in welwillendheid	4.42 (.90)	4.40 (1.35)	.16(100)	.874	-.02	-.21	.26
Vertrouwen in integriteit	3.71 (1.11)	3.71 (1.23)	-	-	-	-	-

Noot. Het verschil is significant bij *** $p < 0.001$ en ** $p < 0.01$ en * $p < 0.05$

Algemeen vertrouwen

Er is een significante daling te zien in het algemeen vertrouwen in de politicus in de nameting ten opzichte van de voormeting. Dit betekent dat het algemeen vertrouwen in de politicus binnen de controlegroep significant lager is na het zien van de video.

Bekwaamheid

Er is een significante daling te zien in het vertrouwen in de bekwaamheid van de politicus in de nameting ten opzichte van de voormeting. Dit betekent dat het vertrouwen in de bekwaamheid van de politicus binnen de controlegroep significant lager is na het zien van de video.

Welwillendheid

Er is geen significant verschil te zien in het vertrouwen in de welwillendheid van de politicus in de nameting ten opzichte van de voormeting. Dit betekent dat het vertrouwen in de welwillendheid van de politicus niet significant veranderd is na het zien van de video.

Integriteit

Voor deze dimensie tonen de data aan dat er geen verandering is van de hoeveelheid vertrouwen in integriteit in de politicus in de nameting ten opzichte van de voormeting. Dit betekent dat het vertrouwen in de integriteit van de politicus binnen de controlegroep niet veranderd is na het zien van de video.

4.3.2 Paired-samples t-tests experimentele groep

De *paired-samples t-tests* worden opnieuw gebruikt om ook voor de experimentele groep te meten of het vertrouwen significant is veranderd na het zien van de video. De resultaten van de *paired-samples t-tests* worden in tabel 6 weergegeven.

Tabel 6

Resultaten paired-sample t-tests Experimentele groep

	M (SD) (1-7)		t (df)	p	Mean decrease/increase	95% confidence interval	
	Voor	Na				Lower	Upper
Algemeen vertrouwen	4.34 (.74)	4.62 (1.10)	- 3.06(98)	.003**	.28	-.47	-.10
Vertrouwen in bekwaamheid	4.41 (.90)	4.31 (1.34)	.87(98)	.385	-.10	-.13	.33
Vertrouwen in welwillendheid	4.56 (.98)	5.10 (1.21)	- 4.72(98)	.001***	.56	-.79	-.32
Vertrouwen in integriteit	3.96 (.90)	4.23 (1.23)	- 2.37(98)	.020*	.27	-.49	-.04

Noot. Het verschil is significant bij *** $p < 0.001$ en ** $p < 0.01$ en * $p < 0.05$

Algemeen vertrouwen

Er is een significante stijging te zien in het algemeen vertrouwen in de politicus in de nameting ten opzichte van de voormeting. Dit betekent dat het algemeen vertrouwen in de politicus binnen de experimentele groep significant hoger is na het zien van de video.

Bekwaamheid

Er is geen significant verschil te zien in het vertrouwen in de bekwaamheid van de politicus in de nameting ten opzichte van de voormeting. Dit betekent dat het vertrouwen in de bekwaamheid van de politicus binnen de experimentele groep niet significant hoger of lager is na het zien van de video.

Welwillendheid

Er is een significante stijging te zien in het vertrouwen in welwillendheid van de politicus in de nameting ten opzichte van de voormeting. Dit betekent dat vertrouwen in de welwillendheid van de politicus binnen de experimentele groep significant hoger is na het zien van de video.

Integriteit

Er is een significante stijging te zien in het vertrouwen in integriteit van de politicus in de nameting ten opzichte van de voormeting. Dit betekent dat het vertrouwen in de integriteit van de politicus binnen de experimentele groep significant hoger is na het zien van de video.

4.3.3 Controleanalyse emotie woede

In de beschrijvende statistieken wordt weergegeven dat naast de emotie woede, ook veel andere emoties worden herkend in de video's van de politicus (figuur 7). Om te kunnen stellen dat de veranderingen van het vertrouwen binnen de experimentele groep komen doordat de respondenten de emotie woede herkennen, wordt een aparte *paired-samples t-test* uitgevoerd voor de groep respondenten die de emotie woede in de video herkennen. De resultaten hiervan worden weergegeven in tabel 7.

Tabel 7

Resultaten paired-sample t-tests groep die emotie woede herkent

	M (SD) (1-7)		t (df)	p	Mean decrease/increase	95% confidence interval	
	Voor	Na				Lower	Upper
Algemeen vertrouwen	4.39 (.59)	4.88 (.86)	- 3.35(38)	.002**	.49	-.79	-.19
Vertrouwen in bekwaamheid	4.52 (.85)	4.51 (1.18)	.04(38)	.969	-.01	-.32	.34
Vertrouwen in welwillendheid	4.58 (.92)	5.45 (1.12)	- 4.55(38)	.001***	.88	-1.27	-.49
Vertrouwen in integriteit	3.98 (.83)	4.37 (1.00)	- 2.14(38)	.039*	.39	-.76	-.02

Noot. Het verschil is significant bij *** $p < 0.001$ en ** $p < 0.01$ en * $p < 0.05$

Deze tabel wordt vergeleken met tabel 6, die het verschil in vertrouwen binnen de experimentele groep meet. De significantieniveaus in deze tabellen komen overeen en het verschil in vertrouwen laat geen grote verschillen zien tussen de experimentele groep en de groep die de emotie woede herkent. Hierdoor kan worden gesteld dat de verandering van vertrouwen binnen de experimentele groep, overeenkomt met de verandering van vertrouwen binnen de groep die de emotie woede herkende.

4.4 Independent-samples t-test om verschil tussen groepen te analyseren

Door middel van het uitvoeren van *independent-samples t-tests* wordt gemeten of de gemiddelde verschillen in vertrouwen in de politicus binnen de experimentele groep, significant afwijken van de gemiddelde verschillen in vertrouwen in de politicus binnen de controlegroep. Hiermee worden de opgestelde hypothesen voor dit onderzoek getoetst. Voor de drie opgestelde hypothesen worden nulhypothesen opgesteld, deze worden weergegeven in bijlage 1.

De hypothesen die in dit onderzoek worden getoetst zijn:

H1: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor minder vertrouwen in de bekwaamheid van de politiek.

H2: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor een positieve dan wel negatieve verandering van het vertrouwen in de welwillendheid van de politiek.

H3: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor meer vertrouwen in de integriteit van de politiek.

De *independent t-tests* worden uitgevoerd voor het algemene vertrouwen in de politicus, en voor het vertrouwen in de bekwaamheid, welwillendheid en integriteit van de politicus. De resultaten van deze *independent t-tests* zijn af te lezen in tabel 8.

Tabel 8

Resultaten independent-samples t-tests Hypothese 1, 2 en 3: verschil in vertrouwen tussen verschil voor- en nameting bij controlegroep en experimentele groep

	M (SD) (1-7)		t (df)	p	N
	Controle	Experimenteel			
Algemeen vertrouwen in politicus	-.21 (.96)	.28 (.93)	-3.74 (198)	.001***	200
Vertrouwen in bekwaamheid politicus	-.73 (1.21)	-.10 (1.16)	-3.74 (198)	.001***	200
Vertrouwen in welwillendheid politicus	-.02 (1.15)	.55 (1.17)	-3.49 (198)	.001***	200
Vertrouwen in integriteit politicus	.00 (0.99)	.27 (1.11)	-1.76 (198)	.080	200

Noot. Het verschil is significant bij *** $p < 0,001$ en ** $p < 0,01$ en * $p < 0,05$

Het gemiddelde verschil in *algemeen vertrouwen* in de politicus binnen de experimentele groep is significant hoger dan het gemiddelde verschil in *algemeen vertrouwen* in de politicus binnen de controlegroep. Er is een stijging te zien van het gemiddelde, wat betekent dat het zien van de emotie woede in de video, zorgt voor een hogere stijging van het vertrouwen in de politicus. De data tonen dus aan dat de uiting van de emotie woede in de video leidt tot een hogere stijging van het vertrouwen in de politicus.

Het gemiddelde verschil in vertrouwen in de *bekwaamheid* van de politicus binnen de experimentele groep is significant hoger dan het gemiddelde verschil in vertrouwen in de *bekwaamheid* van de politicus binnen de controlegroep. Er is een stijging te zien in het gemiddelde, wat betekent dat het zien van de emotie woede in de video, zorgt voor een hogere stijging van het vertrouwen in de bekwaamheid van de politicus. Dit verschil tussen de controle- en experimentele groep komt echter niet overeen met het verschil in de hypothese; het significante verschil dat is gevonden is een stijging, terwijl de hypothese een daling suggereert. Hypothese 1 kan dus niet worden bevestigd.

Het gemiddelde verschil in vertrouwen in de *welwillendheid* van de politicus binnen de experimentele groep is significant hoger dan het gemiddelde verschil in vertrouwen in de *welwillendheid* van de politicus binnen de controlegroep. Er is een stijging te zien in het gemiddelde, wat betekent dat het zien van de emotie woede in de video, zorgt voor een hogere stijging van het vertrouwen in de welwillendheid van de politicus. Omdat dit resultaat significant is, is er voldoende aanleiding om hypothese 2 te bevestigen. De data tonen dus aan dat de uiting van de emotie woede in de video leidt tot een hogere stijging van het vertrouwen in de welwillendheid van de politicus.

Het gemiddelde verschil in het vertrouwen in de *integriteit* van de politicus binnen de experimentele groep wijkt niet significant af van het gemiddelde verschil in vertrouwen in de *integriteit* van de politicus binnen de controlegroep. Hypothese 3 kan dus niet worden bevestigd. Er kan in dit onderzoek niet gesteld worden dat de aanwezigheid van de emotie woede in de video zorgt voor een hogere stijging van het vertrouwen in de integriteit van de politicus. Het is noemenswaardig dat het resultaat volgens een kantelpunt van $p < .05$ nét niet significant is.

4.5 Controlevariabelen

In het onderzoek zijn drie controlevariabelen opgenomen, de respondenten werd gevraagd naar hun geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Om te onderzoeken of de verandering van vertrouwen tussen de voor- en nameting significant beïnvloed wordt door de modererende variabelen geslacht, leeftijd en opleidingsniveau wordt een analyse gedaan waarin de invloed van deze modererende variabelen wordt onderzocht, aan de hand van Hayes' (2018) PROCESS Macro, model 1.

De interacties van geslacht ($b = .03$, s.e. = .27, $p = .23$), leeftijd ($b = -.04$, s.e. = .07, $p = .63$) en opleidingsniveau ($b = -.09$, s.e. = .12, $p = .46$), met de relatie tussen de uiting van woede in de video en de verandering van algemeen politiek vertrouwen, zijn geen van drieën significant. Dit betekent dat de gemeten controlevariabelen geen significant effect hebben op de relatie tussen de uiting van woede in de video en de verandering van algemeen politiek vertrouwen.

4.6 Mediërende variabelen

4.6.1 Mediërend effect op relatie tussen woede in video en het verschil in vertrouwen

De respondenten werd ook gevraagd om na het zien van de video in te vullen welke emoties zij zelf ervaren. Hiermee wordt onderzocht of het zien van de emotie woede leidt tot emoties bij de respondenten zelf, en of dit een verandering van het vertrouwen in de politicus kan veroorzaken. Er zijn namelijk onderzoeken die stellen dat emoties die ervaren worden door de ontvangers van politieke communicatie, invloed hebben op het vertrouwen in de politiek van deze ontvangers (Erhardt et al., 2021; Kearnes & Wynne, 2007; Lyman, 2004; Moy et al., 2014; Ost, 2004; Sandvoss, 2012; Webster, 2018).

Om te onderzoeken of de verandering van vertrouwen na het zien van de video met de emotie woede, tussen de voor- en nameting significant loopt via de emoties, wordt een analyse gedaan waarin de mediatie van deze variabelen wordt onderzocht, aan de hand van Hayes' (2018) PROCESS Macro, model 4. Omdat elke emotie een andere mediërende invloed kan hebben op de relatie tussen het zien van de video met woede en het veranderen van politiek vertrouwen, wordt voor elke emotie een aparte analyse uitgevoerd. Omdat het onderzoek gaat over de invloed van de emotie woede, wordt deze regressieanalyse alleen uitgevoerd voor de experimentele groep. De uitkomsten van deze analyse worden weergegeven in tabel 9.

In tabel 9 is af te lezen dat de emoties hoopvolheid ($b = .143$, $t = 2.28$) en enthousiasme ($b = .089$, $t = 2.07$) een significant indirect effect hebben op de relatie tussen het zien van de video en de verandering van politiek vertrouwen. Het directe effect van hoopvolheid en enthousiasme op de verandering van het vertrouwen is in beide gevallen ook significant ($b = .356$, $p < .001$ en $b = .410$, $p < .001$) waardoor hoopvolheid en enthousiasme een partieel indirect effect hebben op de relatie tussen het zien van de video en de verandering van algemeen politiek vertrouwen. Dit betekent dat hoe sterker de video met de emotie woede leidt tot hoopvolheid of enthousiasme, hoe meer het politieke vertrouwen stijgt.

Tabel 9

Resultaten Regressieanalyse emoties Algemeen Vertrouwen

Mediator	Total effect	Direct effect	Indirect effect	Confidence interval (indirect effect)	t-statistics	Conclusion
----------	--------------	---------------	-----------------	---------------------------------------	--------------	------------

				Lower bound	Upper bound		
Hoopvolheid	.499 (.0002)	.356 (.0037)	.143	.026	.270	2.28	Partiële mediatie
Haat	.499 (.0002)	.505 (.0002)	-.007	-.036	.019	-.54	Geen mediatie
Enthousiasme	.499 (.0002)	.410 (.0019)	.089	.015	.183	2.07	Partiële mediatie
Boosheid	.499 (.0002)	.460 (.0007)	.039	-.006	.101	1.141	Geen mediatie
Trots	.499 (.0002)	.476 (.0004)	.023	-.025	.075	.91	Geen mediatie
Bitterheid	.499 (.0002)	.499 (.0002)	-.001	-.038	.035	-.04	Geen mediatie
Wrok	.499 (.0002)	.499 (.0002)	-.001	-.023	.026	-.09	Geen mediatie
Angst	.499 (.0002)	.499 (.0002)	.000	-.02	.02	-.04	Geen mediatie
Bangheid	.499 (.0002)	.503 (.0002)	-.005	-.04	.02	.32	Geen mediatie
Bezorgdheid	.499 (.0002)	.481 (.0002)	.012	-.06	.09	.47	Geen mediatie

Noot. Het verschil is significant als de 0 buiten de confidence interval valt

Voor de emoties *hoopvolheid* en *enthousiasme* is dus een significant indirect effect op de relatie tussen het zien van de video en de verandering van algemeen vertrouwen. Voor deze twee emoties wordt gemeten of deze ook een significant indirect effect hebben op de relatie tussen het zien van de video, en de verandering van vertrouwen in bekwaamheid, welwillendheid en integriteit.

Bekwaamheid

In tabel 10 wordt weergegeven dat zowel hoopvolheid ($b = .136$, $t = 2.16$) als enthousiasme ($b = .116$, $t = 2.18$) een significant indirect effect hebben op de relatie tussen het zien van de video en de verandering van vertrouwen in bekwaamheid. Het directe effect van hoopvolheid en enthousiasme op de verandering van vertrouwen in bekwaamheid is in beide gevallen ook significant ($b = .489$, $p < .01$, $b = .508$, $p < .01$) waardoor hoopvolheid en enthousiasme beide een partieel indirect effect hebben op de relatie tussen het zien van de video en de verandering van vertrouwen in bekwaamheid. Het zien van de video met de emotie woede leidt dus tot meer hoopvolheid en enthousiasme, wat partieel zorgt voor de stijging van het vertrouwen in bekwaamheid.

Tabel 10

Resultaten Regressieanalyse emoties Vertrouwen in Bekwaamheid

Mediator	Total effect	Direct effect	Indirect effect	Confidence interval (indirect effect)		t-statistics	Conclusion
				Lower bound	Upper bound		
Hoopvolheid	.624 (.0002)	.489 (.0025)	.136	.022	.269	2.16	Partiële mediatie
Enthousiasme	.624 (.0002)	.508 (.0021)	.116	.023	.233	2.18	Partiële mediatie

Noot. Het verschil is significant als de 0 buiten de confidence interval valt

Welwillendheid

In tabel 11 wordt weergegeven dat zowel hoopvolheid ($b = .161, t = 2.19$) als enthousiasme ($b = .079, t = 1.84$) een significant indirect effect hebben op de relatie tussen het zien van de video en de verandering van vertrouwen in welwillendheid. Het directe effect van hoopvolheid en enthousiasme op de verandering van vertrouwen in welwillendheid is in beide gevallen ook significant ($b = .411, p < .01, b = .493, p < .01$) waardoor hoopvolheid en enthousiasme beide een partieel indirect effect hebben op de relatie tussen het zien van de video en de verandering van vertrouwen in welwillendheid. Het zien van de video met de emotie woede leidt dus tot meer hoopvolheid en enthousiasme, wat partieel zorgt voor de stijging van het vertrouwen in welwillendheid.

Tabel 11

Resultaten Regressieanalyse emoties Vertrouwen in Welwillendheid

Mediator	Total effect	Direct effect	Indirect effect	Confidence interval (indirect effect)		t-statistics	Conclusion
				Lower bound	Upper bound		
Hoopvolheid	.572 (.0006)	.411 (.0075)	.161	.026	.315	2.19	Partiële mediatie
Enthousiasme	.572 (.0006)	.493 (.0029)	.079	.012	.176	1.84	Partiële mediatie

Noot. Het verschil is significant als de 0 buiten de confidence interval valt

Integriteit

In tabel 12 wordt weergegeven dat zowel hoopvolheid ($b = .122, t = 2.15$) als enthousiasme ($b = .077, t = 1.71$) een significant indirect effect hebben op de relatie tussen het zien van de video en de verandering van vertrouwen in integriteit. Het directe effect van hoopvolheid en enthousiasme op de verandering van vertrouwen in integriteit is in beide gevallen niet significant ($b = .141, p > .05, b =$

.186, $p > .05$) maar het directe effect is wel bijna even groot als het indirecte effect. Daardoor hebben hoopvolheid en enthousiasme beide een partieel indirect effect op de relatie tussen het zien van de video en de verandering van vertrouwen in integriteit. Het zien van de video met de emotie woede leidt dus tot meer hoopvolheid en enthousiasme, wat partieel zorgt voor een stijging van het vertrouwen in integriteit.

Tabel 12

Resultaten Regressieanalyse emoties Vertrouwen in Integriteit

Mediator	Total effect	Direct effect	Indirect effect	Confidence interval (indirect effect)		t-statistics	Conclusion
				Lower bound	Upper bound		
Hoopvolheid	.263 (.0799)	.141 (.3249)	.122	.021	.241	2.15	Volledige mediatie
Enthousiasme	.263 (.0799)	.186 (.2121)	.077	.009	.182	1.71	Volledige mediatie

Noot. Het verschil is significant als de 0 buiten de confidence interval valt

4.6.2 Mediërend effect op relatie tussen emotie herkend in video en het verschil in vertrouwen

Met behulp van *independent-samples t-tests* die zijn uitgevoerd in dit hoofdstuk is gemeten wat het effect is van woede in politieke communicatie op politiek vertrouwen, zoals dit door de acteur in de video bedoeld is. Hierbij is er vanuit gegaan dat politici zelf woede uiten in hun communicatie, vanwege eigen emoties of strategische redenen. Echter, de emoties van politici kunnen door ontvangers van de communicatie anders worden geïnterpreteerd dan hoe deze bedoeld zijn door politici. Het kan dus zijn dat het verschil in vertrouwen dat ontstaat na het zien van de video, niet alleen veroorzaakt wordt door het herkennen van de emotie woede. Daarom is het belangrijk om te meten welke emoties de respondenten herkennen in de video's in dit experiment, en wat het effect daarvan is op hun politiek vertrouwen.

Uit de vraag in de vragenlijst over welke emoties worden herkend in beide video's blijkt dat de respondenten in beide video's verschillende emoties herkennen. Er is gepoogd om een neutrale video, zonder emotie, en een video met de emotie woede te laten zien. Aan de antwoorden op de vraag is te zien dat respondenten in de neutrale video soms toch emoties herkenden, en dat respondenten in de video met woede, ook andere emoties herkenden. De drie emoties die door de respondenten het meest werden herkend zijn de emoties frustratie, verbazing en boosheid. Deze emoties werden respectievelijk 137, 65 en 59 keer herkend.

In deze paragraaf wordt dan ook gemeten of deze drie emoties én de emotie woede, die bedoeld is te laten zien in de video, een direct effect hebben op de verandering van vertrouwen. Hierbij wordt alleen gekeken naar de herkende emoties, en maakt het dus niet uit of de respondent die een of meer van deze emoties herkende, in de experimentele- of controlegroep zat. Omdat de emoties los van elkaar konden worden aangevinkt in de vragenlijst, worden er voor de emoties losse regressieanalyses uitgevoerd. Daarnaast wordt er gemeten of de emoties hoopvolheid en

enthousiasme, ervaren door de respondenten zelf, significante mediërende variabelen zijn voor de relatie tussen het herkennen van de vier genoemde emoties en de verandering van het vertrouwen. In de vorige paragraaf is namelijk gemeten dat hoopvolheid en enthousiasme significante mediërende variabelen zijn tussen het zien van de video en de verandering van het vertrouwen in de politicus. Er wordt in deze paragraaf dus gemeten of de emoties hoopvolheid en enthousiasme ook mediërende variabelen zijn voor de relatie tussen het herkennen van de emoties frustratie, verbazing, boosheid en woede, en de verandering van het vertrouwen in de politicus. Hiervoor wordt opnieuw Hayes' (2018) PROCESS Macro, model 4 gebruikt.

Hoopvolheid als mediator

Ten eerste geven de resultaten in tabel 13 weer dat alle vier de emoties een significant direct effect hebben op het verschil in vertrouwen. Het effect van de vier emoties is volgens de indeling van Mehmetoglu en Jakobsen (2022) groot (effect size > .20). Naast woede leiden dus ook de emoties frustratie, verbazing en boosheid significant tot meer vertrouwen in de politicus.

Ten tweede laten de resultaten zien dat het indirecte effect van de mediërende variabele hoopvolheid ook significant is voor alle vier de emoties, dus er kan gesteld worden dat het herkennen van frustratie, verbazing, boosheid of woede partieel leidt tot meer hoopvolheid en dat dit weer leidt tot een stijging van het algemeen vertrouwen.

Tabel 13

Resultaten Regressieanalyse hoopvolheid bij herkenning Andere Emoties

Emotie herkend in video	Total effect	Direct effect	Indirect effect	Confidence interval (indirect effect)		t- statistics	Conclusion
				Lower bound	Upper bound		
Frustratie	.695 (.0000)	.545 (.001***)	.150	.033	.286	2.34	Partiële mediatie
Verbazing	.466 (.001)	.261 (.050*)	.206	.076	.352	2.90	Partiële mediatie
Boosheid	.464 (.002)	.279 (.040*)	.185	.051	.338	2.54	Partiële mediatie
Woede	.563 (.001)	.392 (.011*)	.171	.011	.340	2.05	Partiële mediatie

Noot. Het verschil is significant als de 0 buiten de confidence interval valt of bij *** $p < 0.001$ en ** $p < 0.01$ en * $p < 0.05$

Enthousiasme als mediator

Ten eerste geven de resultaten in tabel 14 weer dat opnieuw alle vier de emoties een significant direct effect hebben op het verschil in vertrouwen. Het effect van de vier emoties is volgens de

indeling van Mehmetoglu en Jakobsen (2022) groot (effect size > .20). Naast woede leiden dus ook de emoties frustratie, verbazing en boosheid significant tot meer vertrouwen in de politicus.

Ten tweede laten de resultaten zien dat het indirecte effect van de mediërende variabele enthousiasme ook significant is voor de emotie frustratie. Het herkennen van frustratie leidt dus partieel tot meer enthousiasme en dit leidt weer tot een stijging van het algemeen vertrouwen. Voor de emoties verbazing, boosheid en woede is geen significant indirect effect gevonden, dus er kan niet worden gesteld dat het herkennen van deze emoties leidt tot meer enthousiasme en dat dit weer leidt tot een stijging van het algemeen vertrouwen.

Tabel 14

Resultaten Regressieanalyse enthousiasme bij herkenning Andere Emoties

Emotie	Total effect	Direct effect	Indirect effect	Confidence interval (indirect effect)		t-statistics	Conclusion
				Lower bound	Upper bound		
Frustratie	.695 (.0000)	.597 (.001***)	.098	.026	.192	2.32	Partiële mediatie
Verbazing	.466 (.0013)	.412 (.003**)	.055	-.035	.149	1.17	Geen mediatie
Boosheid	.464 (.0019)	.452 (.002**)	.013	-.087	.119	.24	Geen mediatie
Woede	.563 (.011)	.494 (.003**)	.069	-.041	.182	1.22	Geen mediatie

Noot. Het verschil is significant als de 0 buiten de confidence interval valt of bij *** $p < 0.001$ en ** $p < 0.01$ en * $p < 0.05$

Kortom, de emoties woede, frustratie, verbazing en boosheid hebben allemaal een significant effect op de verandering van het vertrouwen in de politicus. Daarnaast zorgt het herkennen van de emotie frustratie voor meer ervaring van de emotie hoopvolheid en enthousiasme en dit zorgt weer voor meer vertrouwen in de politiek. Het herkennen van de emoties verbazing, boosheid en woede zorgen niet voor meer ervaring van de emotie enthousiasme, maar wel van de emotie hoopvolheid. Dit zorgt weer voor meer vertrouwen in de politiek.

5. Conclusie en discussie

5.1 Conclusie

Het doel van dit onderzoek is om bij te dragen aan de wetenschappelijke kennis over de invloed van emoties in politieke communicatie, op het vertrouwen van Nederlandse inwoners in de politiek. Door middel van een experiment onder 200 respondenten, waarvan de helft een video van een woedende politicus te zien kreeg en de andere helft dezelfde video maar dan zonder woede, is de volgende hoofdvraag beantwoord:

Wat is de invloed van de uiting van woede in politieke communicatie op het vertrouwen van burgers in de politiek?

Daarnaast is onderzocht wat de invloed is van de uiting van woede op de drie dimensies van politiek vertrouwen, namelijk bekwaamheid, welwillendheid en integriteit.

Politiek vertrouwen is volgens de literatuur op te delen in drie dimensies: bekwaamheid, welwillendheid en integriteit (Grimmelikhuijsen, 2012; McKnight et al., 2002; Grimmelikhuijsen & Porumbescu, 2013; Hamm et al., 2019; Karens et al., 2016). Op basis van deze onderzoeken en op onderzoeken over het effect van woede op vertrouwen in de politiek (Dunn & Schweitzer, 2005; Erhardt et al., 2021; Lyman, 2004; Ost, 2004; Shao, 2019; Webster, 2018) zijn verwachtingen over de invloed van woede in politieke communicatie, op politiek vertrouwen opgesteld.

Zo werd in dit onderzoek verwacht dat de uiting van woede in politieke communicatie leidt tot minder vertrouwen in de bekwaamheid van de politiek. De resultaten van de analyse geven echter geen aanleiding om te stellen dat de uiting van woede in politieke communicatie leidt tot *minder* vertrouwen in de bekwaamheid van de politiek, maar wel dat de uiting van woede in politieke communicatie leidt tot *meer* vertrouwen in de bekwaamheid van de politiek. Het effect van woede in politieke communicatie werkt dus de andere kant op dan de hypothese suggereert. In de discussie worden hier mogelijke verklaringen voor gegeven.

Ook werd verwacht dat de uiting van woede in politieke communicatie leidt tot een verandering van het vertrouwen in de welwillendheid van de politiek. Dit onderzoek toont aan dat burgers meer vertrouwen hebben de welwillendheid van de politiek, als er woede wordt geuit in politieke communicatie. De verklaring die vanuit de literatuur wordt gegeven voor dit effect is dat dit komt doordat woede binnen een politieke achterban zorgt voor een 'ons tegen hen' gevoel. Deze emotionele connectie, die ontstaat door de politicus als aanvoerder van de achterban, zorgt ervoor dat de achterban één groep vormt die samen met de aanvoerder iets wil bereiken. Dit duidt dan op vertrouwen in de welwillendheid van de politicus (Lyman, 2004; Ost, 2004).

Tot slot werd in dit onderzoek verwacht dat de uiting van woede in politieke communicatie leidt tot meer vertrouwen in de integriteit van de politiek. Echter, dit onderzoek laat zien dat dit niet het geval is. De uiting van woede in politieke communicatie leidt dus niet tot meer vertrouwen in de integriteit van de politiek. Ook voor dit effect worden in de discussie mogelijke verklaringen gegeven.

Als de drie dimensies worden samengevoegd kan een conclusie worden getrokken over de invloed van de uiting van woede in politieke communicatie op het algemene vertrouwen in de politiek, namelijk dat de uiting van woede leidt tot meer vertrouwen in de politiek. Concluderend, als politieke communicatie de uiting van de emotie woede bevat, leidt dit tot meer politiek vertrouwen onder de Nederlandse bevolking. Ook het vertrouwen in de bekwaamheid en welwillendheid van de politiek stijgt dan.

5.2 Discussie

5.2.1 Methodologische discussie

In deze paragraaf wordt toelichting gegeven op de keuzes voor de methode die in dit onderzoek is gebruikt om de hoofdvraag te beantwoorden.

Zo vraagt de betrouwbaarheid en validiteit van de vragenlijst om toelichting. Aan de antwoorden van de respondenten is duidelijk te zien dat het zien van de video met de fictieve politicus effect heeft op het vertrouwen in hem: in de voormeting worden beduidend andere antwoorden gegeven dan in de nameting. Dit betekent dat de video impact heeft op het vertrouwen in de politicus. Daarnaast is er verschil te zien tussen de experimentele en controlegroep; het vertrouwen in de controlegroep verandert na het zien van de video op een hele andere manier dan dat van de experimentele groep. Bovendien is het soort emoties dat door de respondenten herkend wordt in de video, ook heel anders voor de experimentele groep dan voor de controlegroep. De video wordt in dit opzicht door de respondenten dus geïnterpreteerd zoals bedoeld, dus het onderzoek is op dit punt valide.

Ook vraagt de keuze voor de sampling in dit onderzoek om toelichting. De controlegroep bestaat uit 101 respondenten, de experimentele groep uit 99 respondenten. Deze respondenten zijn willekeurig geselecteerd, dus mag er vanuit worden gegaan dat andere factoren die invloed kunnen hebben op het politiek vertrouwen van de respondenten, ook willekeurig en daarmee evenredig zijn verdeeld. Hierbij moet wel gesteld worden dat de sample van dit onderzoek een zware oververtegenwoordiging van vrouwen, twintigjarigen en hoogopgeleiden bevat. Hierdoor kan het niet worden uitgesloten dat de resultaten van dit onderzoek anders waren geweest, als de sample bijvoorbeeld meer mannen en laagopgeleiden had bevat. Dit maakt het onderzoek minder goed te generaliseren naar de Nederlandse bevolking.

De validiteit en betrouwbaarheid van het experiment dat is uitgevoerd in dit onderzoek, wordt verminderd door een aantal methodologische limitaties. Deze limitaties kunnen een oorzaak zijn voor het uitblijven van significante resultaten of voor het meten van significante resultaten terwijl er eigenlijk geen effect is. De limitaties worden toegelicht en ze leiden tot aanbevelingen voor vervolgonderzoek. Deze aanbevelingen worden later in dit hoofdstuk besproken.

De eerste limitatie van dit onderzoek is dat de uitgevoerde factoranalyse van de vragen in de nameting laat zien dat de vragen in de vragenlijst, niet laden op de drie dimensies van politiek vertrouwen die in de literatuur worden verondersteld (bekwaamheid, welwillendheid en integriteit), in plaats daarvan laden de vragen op één dimensie. Het feit dat de vragen in de voormeting wel nagenoeg laden op de drie dimensies en dat er in de wetenschappelijke literatuur veelal wordt gesproken over de drie dimensies van politiek vertrouwen, geeft voldoende empirische en theoretische redenen om het onderzoek naar de drie dimensies alsnog voort te zetten. Echter, het is wel belangrijk om te benoemen dat het onderzoek meer valide was geweest als de vragen over de drie dimensies zo waren gesteld dat deze wel goed van elkaar konden worden onderscheiden en dus daadwerkelijk zouden laden op de drie dimensies. In vervolgonderzoek zou er dan ook nog meer verdiept moeten worden in de drie dimensies, zodat hier preciezere vragen over kunnen worden gesteld.

Ten tweede is het lastig om te stellen dat andere factoren geen rol speelden bij het vertrouwen in de politicus en het veranderen van dit vertrouwen na het zien van de video. Het kan zo zijn dat een mening over armoedebelid, een mening over het uiterlijk van de politicus of over de politiek in het algemeen, de antwoorden op de vragen over het vertrouwen in de politicus beïnvloedt. Deze limitatie is zoveel mogelijk verholpen door de experimentele- en controlegroep willekeurig te selecteren. Echter, de sample in dit onderzoek bestaat slechts uit 200 respondenten, waardoor er

toch een kleine kans is dat andere factoren invloed hebben op het verloop van het experiment. Daarom zou het waardevol zijn om een soortgelijk onderzoek uit te voeren met een grotere sample.

Ten derde zijn er in de video's van de politicus emoties herkend die niet bedoeld waren om te tonen. De video voor de controlegroep bevatte zo min mogelijk emotie, de video voor de experimentele groep bevatte de emotie woede. Toch zijn ook de emoties frustratie, verbazing en boosheid in beide video's veelvoudig herkend, waardoor niet met zekerheid gesteld kan worden dat de verandering in het vertrouwen na het zien van de video alleen komt door het herkennen van de emotie woede. Daarnaast konden respondenten niet aangeven in welke mate zij deze emoties herkenden: zij konden alleen aangeven of ze de emotie wel of niet herkenden. Hierdoor is het niet zichtbaar in welke mate de emoties werden herkend. Ook dit maakt het lastiger te stellen door welke emotie de verandering in het vertrouwen wordt veroorzaakt. Vervolgonderzoek naar de invloed van emoties in politieke communicatie op politiek vertrouwen zou dan ook waardevol zijn.

De laatste limitatie voor dit onderzoek wordt gevormd door de attentiecheck in de vragenlijst. Zoals toegelicht wordt in bijlage 4, is de attentiecheck niet verlopen zoals vooraf gewenst. Dit was echter wel de enige attentiecheck die de vragenlijst bevatte, dus er kan nu lastig uitspraak worden gedaan over of de respondenten hun volledige aandacht hadden bij het invullen van de vragenlijst. Gegeven het feit dat 87 procent van de respondenten de attentiecheck correct invulden, mag echter wel verwacht worden dat het verkeerd invullen van de attentiecheck de resultaten niet sterk heeft beïnvloed.

5.2.2 Inhoudelijke discussie van resultaten en conclusies

In deze paragraaf wordt toelichting gegeven op de resultaten van dit onderzoek en er worden mogelijke verklaringen gegeven voor het afwijken van deze resultaten van de verwachtingen die vooraf zijn opgesteld.

Dit onderzoek toont aan dat de uiting van woede in politieke communicatie leidt tot meer politiek vertrouwen. Voor zowel de dimensie *bekwaamheid* als *welwillendheid* geldt dat mensen hier meer vertrouwen in hebben als de emotie woede wordt geuit in politieke communicatie, voor het vertrouwen in *integriteit* kan dit niet worden gesteld.

De verwachting voor dit onderzoek was dat de uiting van woede in politieke communicatie zou leiden tot *minder* vertrouwen in de *bekwaamheid* van de politiek. Dit onderzoek laat zien dat dit juist andersom is, en de uiting van woede leidt tot *meer* vertrouwen in de bekwaamheid van de politiek. Bovendien kan dit onderzoek niet aantonen dat de uiting van woede leidt tot minder vertrouwen in de integriteit van de politiek. Ook deze uitkomst is anders dan de vooraf opgestelde verwachting.

Dat deze uitkomsten anders zijn dan verwacht, zou kunnen liggen aan het feit dat respondenten soms andere emoties herkenden in de video's dan deze bedoelden te tonen. De non-verbale uitingen van de fictieve politicus zijn kenmerkend voor de uitingen die horen bij de emotie woede. Echter, de emoties frustratie, verbazing en boosheid werden ook veel herkend door de respondenten. Daardoor is het lastig te stellen of het waargenomen effect van de video op politiek vertrouwen, alleen komt door de emotie woede. Bovendien is in de methodologische discussie al benoemd dat er geen nauwkeurig beeld kan worden geschetst van in hoeverre de verschillende emoties werden herkend, doordat de vraagstelling zich hier niet voor leende.

Voor de emoties frustratie, verbazing en boosheid is onderzocht wat de invloed hiervan is op politiek vertrouwen. Uit deze analyse is voortgekomen dat de emotie frustratie zorgt voor meer ervaring van de emotie hoopvolheid en enthousiasme en dat dit zorgt voor meer politiek vertrouwen. Het herkennen van de emoties verbazing en boosheid zorgt niet voor meer ervaring

van de emotie enthousiasme, maar wel van de emotie hoopvolheid, wat ook weer zorgt voor meer politiek vertrouwen. Omdat frustratie, verbazing en boosheid dus ook invloed hebben op politiek vertrouwen én omdat deze emoties ook een gevoel van enthousiasme/hoopvolheid oproepen wat ook invloed heeft op politiek vertrouwen, is het waardevol om hier verder onderzoek naar te doen. Dit kan door middel van experimenteel onderzoek.

Een andere verklaring voor de onverwachte uitkomsten zou kunnen liggen in exogene variabelen die meespelen in dit onderzoek. Volgens Van Thiel (2015) zijn dit variabelen die buiten de onderzoekssituatie staan, maar die wel invloed uitoefenen op het verband tussen de endogene onafhankelijke en afhankelijke variabelen. In dit onderzoek zouden bijvoorbeeld al aanwezige meningen over de politiek of politici, ervaringen met armoede of meningen over het armoedebeleid, invloed kunnen hebben op de relatie tussen woede in politieke communicatie en politiek vertrouwen. Zoals gesteld in de methodologische discussie zijn de experimentele- en controlegroep willekeurig geselecteerd, maar door de relatief kleine sample in dit onderzoek ($N = 200$) kan niet gegarandeerd worden dat dergelijke exogene variabelen wel een rol hebben gespeeld.

Voor het vertrouwen in bekwaamheid, dat in dit onderzoek stijgt naar aanleiding van de emotie woede in plaats van daalt zoals vooraf werd verwacht, geldt dat de oorzaak hiervan zou kunnen liggen in de ervaring van de emotie enthousiasme. Kearnes en Wynne (2007) en Sandvoss (2012) stellen in hun onderzoek dat het ervaren van de emotie enthousiasme, waar volgens Marcus (2015) ook hoopvolheid onder valt, leidt tot meer vertrouwen in de politiek. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor het stijgen van het vertrouwen in de bekwaamheid van de politicus na het zien van de video.

Naast de bevindingen over de invloed van de emotie woede in politieke communicatie op politiek vertrouwen, laat dit onderzoek zien dat de herkenning van bepaalde emoties in de video van de fictieve politicus, leidt tot de ervaring van bepaalde emoties door de respondenten zelf. De literatuur stelt dat de ervaring van de emotie angst leidt tot minder vertrouwen in de politiek, dat de ervaring van de emotie woede zowel tot meer als tot minder vertrouwen in de politiek kan leiden, en dat de ervaring van de emotie enthousiasme leidt tot meer politiek vertrouwen (Erhardt et al., 2021; Kearnes & Wynne, 2007; Lyman, 2004; Moy et al., 2014; Ost, 2004; Sandvoss, 2012; Webster, 2018). Dit onderzoek laat alleen van de ervaring van de emotie enthousiasme een significant effect op politiek vertrouwen zien. Volgens Marcus (2015) bestaat de ervaring van de emotie enthousiasme uit de ervaring van de sub emoties enthousiasme, hoopvolheid en trots. De ervaren emoties hoopvolheid en enthousiasme hebben in dit onderzoek een significant positief effect op het politiek vertrouwen. Voor de andere emoties is dit niet het geval en kan dus ook niet worden gesteld of de ervaring van deze emoties eventueel leidt tot meer of minder politiek vertrouwen. Ook dit vormt een aanleiding voor vervolgonderzoek.

Een kanttekening die gemaakt moet worden, is dat dit onderzoek gaat over politiek vertrouwen en dat de 'politiek' in dit onderzoek wordt gerepresenteerd door één fictieve politicus. Met de politiek wordt in dit onderzoek de Tweede Kamer en het kabinet bedoeld (Bovens & Wille, 2011) maar er kan niet met zekerheid worden gesteld dat het vertrouwen in de fictieve politicus, dat verandert na het zien van een van de twee video's, representatief is voor het vertrouwen in de politiek zoals deze in dit onderzoek wordt verondersteld. Wel geven de resultaten over het vertrouwen in de fictieve politicus sterke aanwijzingen dat de emotie woede het vertrouwen in de algemene politiek kan veranderen, maar verder onderzoek waarin een bredere representatie van 'politiek' wordt gebruikt, is sterk aanbevolen. Bovendien is het goed om de kanttekening te maken dat politieke communicatie in verschillende contexten plaatsvindt. In dit onderzoek is gekozen voor politieke communicatie door een fictieve politicus die net uit een fictief debat komt, maar politieke

communicatie vindt ook plaats tijdens interviews, talkshows en door andere mensen dan politici, zoals journalisten (Graber & Smith, 2005; Jagers & Walgrave, 2007). Het kan niet uitgesloten worden dat resultaten van een soortgelijk onderzoek anders zouden zijn als de politieke communicatie in een andere context plaatsvindt.

5.3 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

De resultaten van dit onderzoek en de nieuwe inzichten die hieruit zijn ontstaan, leiden samen met de limitaties die in de discussie zijn besproken tot aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

Ten eerste is het waardevol om meer onderzoek te doen naar het effect van de uiting van woede op het vertrouwen in de integriteit van de politiek. Hierover is nog maar weinig bekend, en ook dit onderzoek kan geen verband leggen tussen woede en vertrouwen in de integriteit van de politiek. Integriteit is wel een van de drie dimensies van vertrouwen, en omdat er voor de andere twee dimensies wel een duidelijk verband is gevonden tussen de uiting van de emotie woede en het vertrouwen in de dimensies van politiek vertrouwen, is het aannemelijk dat dit verband er ook is voor de dimensie integriteit. Om hier meer inzicht in te krijgen, moet hier meer onderzoek naar worden gedaan.

Ten tweede ging dit onderzoek over de uiting van de emotie woede in politieke communicatie. Echter, in de video's werden meerdere emoties herkend én in politieke communicatie worden meer emoties geuit dan alleen woede. Omdat dit onderzoek laat zien dat de emotie woede invloed heeft op politiek vertrouwen én lijkt aan te wijzen dat dit ook geldt voor de emoties frustratie, boosheid en verbazing, is het zinvol om te onderzoeken of dit ook voor andere emoties geldt. Met de inzichten die dit soort onderzoeken opleveren, kan in politieke communicatie steeds meer rekening worden gehouden met wat de eventuele geuite emoties doen met het politiek vertrouwen van de ontvanger. Daarnaast laat dit onderzoek zien dat het herkennen van bepaalde emoties tot bepaalde emoties bij de respondenten zelf leidt, die weer invloed hebben op het politiek vertrouwen. Ook hier kan meer onderzoek naar worden gedaan.

Ten derde vindt politieke communicatie in verschillende contexten plaats. Nu dit onderzoek heeft aangetoond dat in de context van een politicus die net uit een debat komt er een duidelijke invloed is van de uiting van de emotie woede op politiek vertrouwen, is het waardevol om te onderzoeken of dit ook geldt voor de uiting van de emotie woede in politieke communicatie in andere contexten. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan politieke communicatie tijdens interviews of door journalisten.

Een eerste praktische aanbeveling is dat het voor politici waardevol is om in hun communicatie kenmerken van de emotie woede te uiten. Dit onderzoek laat zien dat het vertrouwen in de politiek stijgt als er woede wordt geuit in politieke communicatie. Dit geldt met name voor het vertrouwen in de bekwaamheid en welwillendheid van de politiek. Bovendien laat dit onderzoek zien dat het herkennen van de emoties frustratie, verbazing en boosheid ook leidt tot meer vertrouwen in de politiek. Als een politicus een stijging in het vertrouwen wil veroorzaken, is het dus raadzaam om deze emoties, en specifiek de emotie woede, te uiten in zijn of haar communicatie.

Een tweede praktische aanbeveling voor politici is om hun communicatie te richten op het opwekken van de emoties hoopvolheid en enthousiasme bij de ontvanger. Dit onderzoek laat zien dat het ervaren van deze emoties leidt tot meer politiek vertrouwen naar aanleiding van het herkennen van de emotie woede. Als een politicus dus de emotie woede uit met de intentie om politiek vertrouwen te laten stijgen, is het raadzaam om zich ook te focussen op het opwekken van hoopvolheid en enthousiasme.

Samenvattend toont dit onderzoek aan dat de uiting van woede in politieke communicatie, leidt tot meer vertrouwen in de politiek. Dit geldt ook voor het vertrouwen in de bekwaamheid en welwillendheid van de politiek. De zorgvuldige afbakening en operationalisering van dit onderzoek in combinatie met de betrouwbare analyses die zijn gedaan, pleiten voor een betrouwbaar onderzoek. Hiermee draagt dit onderzoek bij aan onderzoek over de aanwezigheid van emoties in politieke communicatie en de invloed hiervan op politiek vertrouwen. De resultaten van dit onderzoek geven aanleiding voor meer onderzoek naar de rol van emoties in politieke communicatie en de invloed van deze emoties op politiek vertrouwen.

Referenties

- Aalberg, T., Strömbäck, J., & De Vreese, C. H. (2012). The framing of politics as strategy and game: A review of concepts, operationalizations and key findings. *Journalism*, 13(2), 162-178.
- Adriaansen, M. L., Van Praag, P., & De Vreese, C. H. (2010). Substance matters: How news content can reduce political cynicism. *International Journal of Public Opinion Research*, 22(4), 433-457.
- Adriaansen, M. L., van Praag, P., & de Vreese, C. H. (2012). A mixed report: The effects of strategic and substantive news content on political cynicism and voting. *Communications*, 37(2), 153-172.
- Althaus, S. L., & Tewksbury, D. (2000). Patterns of Internet and traditional news media use in a networked community. *Political communication*, 17(1), 21-45.
- Bovens, M. A. P., & Wille, A. C. (2011). Politiek vertrouwen in Nederland: tijdelijke tip of definitieve daling?.
- CBS. (z.j.). Leeftijdsverdeling. Geraadpleegd op 23 juni 2022, op <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/leeftijd/bevolking>
- CBS. (z.j.). Mannen en vrouwen. Geraadpleegd op 23 juni 2022, op <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/mannen-en-vrouwen>
- Ceron, A. (2015). Internet, news, and political trust: The difference between social media and online media outlets. *Journal of computer-mediated communication*, 20(5), 487-503.
- Cowley, P. (2014). Descriptive representation and political trust: A quasi-natural experiment utilising ignorance. *The Journal of Legislative Studies*, 20(4), 573-587.
- Dang-Xuan, L., Stieglitz, S., Wladarsch, J., & Neuberger, C. (2013). An investigation of influentials and the role of sentiment in political communication on Twitter during election periods. *Information, communication & society*, 16(5), 795-825.
- De Jager, N. (2021). *Vertrouwen in overheid enorm gezakt: 'Coronacrisis, toeslagenaffaire, de formatie: het telt op'*. De Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/vertrouwen-in-overheid-enorm-gezakt-coronacrisis-toeslagenaffaire-de-formatie-het-telt-op~b92bc731/>
- De Vreese, C. H. (2004). The effects of strategic news on political cynicism, issue evaluations, and policy support: A two-wave experiment. *Mass Communication & Society*, 7(2), 191-214.
- Dunn, J. R., & Schweitzer, M. E. (2005). Feeling and believing: the influence of emotion on trust. *Journal of personality and social psychology*, 88(5), 736.
- Ekman, P., & Cordaro, D. (2011). What is meant by calling emotions basic. *Emotion review*, 3(4), 364-370.
- Ekman, P. (1992). Facial expressions of emotion: New findings, new questions.

- Engbersen, G., van Bochove, M., de Boom, J., Bussemaker, J., el Farisi, B., Krouwel, A. (2021)., van Wensveen, P. De laag-vertrouwensamenleving. Geraadpleegd van <https://www.eur.nl/nieuws/sterk-dalend-vertrouwen-de-overheid-de-laag-vertrouwensamenleving>
- Erhardt, J., Freitag, M., Filsinger, M., & Wamsler, S. (2021). The Emotional Foundations of Political Support: How Fear and Anger Affect Trust in the Government in Times of the Covid-19 Pandemic. *Swiss political science review*, 27(2), 339-352.
- Escobar, O. (2011). Suspending Disbelief. In *Politics and Emotions* (pp. 109-128). VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Felix, R. (2011). The impact of scale width on responses for multi-item, self-report measures. *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 19(3), 153-164.
- Frijda, N. H. (2007). What might emotions be? Comments on the Comments. *Social Science Information*, 46(3), 433-443.
- Goovaerts, I., & Marien, S. (2020). Uncivil communication and simplistic argumentation: Decreasing political trust, increasing persuasive power?. *Political Communication*, 37(6), 768-788.
- Graber, D. A., & Smith, J. M. (2005). Political communication faces the 21st century. *Journal of communication*, 55(3), 479-507.
- Grimmelikhuijsen, S., Porumbescu, G., Hong, B., & Im, T. (2013). The effect of transparency on trust in government: A cross-national comparative experiment. *Public administration review*, 73(4), 575-586.
- Grimmelikhuijsen, S. (2012). Linking transparency, knowledge and citizen trust in government: An experiment. *International Review of Administrative Sciences*, 78(1), 50-73.
- Hamm, J. A., Smidt, C., & Mayer, R. C. (2019). Understanding the psychological nature and mechanisms of political trust. *PloS one*, 14(5), e0215835.
- Hansen, S. W. (2013). Polity Size and Local Political Trust: A Quasi-experiment Using Municipal Mergers in Denmark. *Scandinavian Political Studies*, 36(1), 43-66.
- Hayes, A.F. (2018). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis, Second Edition: A Regression-Based Approach: Vol. Second Edition*. The Guilford Press.
- Hendricks, L., Bore, S., Aslinia, D., & Morriss, G. (2013). The effects of anger on the brain and body. In *National forum journal of counseling and addiction* (Vol. 2, No. 1, pp. 2-5).

- Himmelboim, I., Lariscy, R. W., Tinkham, S. F., & Sweetser, K. D. (2012). Social media and online political communication: The role of interpersonal informational trust and openness. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 56(1), 92-115.
- Holmes, M. (2004). Introduction: The importance of being angry: Anger in political life. *European Journal of Social Theory*, 7(2), 123-132.
- Huisman, M. (2004). *Akoestische Effecten van Emoties in Spraak: De Waarneming van Verbale Agressie* (Doctoral dissertation, Faculty of Science and Engineering).
- Hume, D. (2012). Emotions and moods. *Organizational behavior*, 258-297.
- Izard, C. E. (2013). *Human emotions*. Springer Science & Business Media.
- Jagers, J., & Walgrave, S. (2007). Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European journal of political research*, 46(3), 319-345.
- Jakobsen, T. G., & Mehmetoglu, M. (2022). Applied statistics using Stata: a guide for the social sciences. *Applied Statistics Using Stata*, 1-100.
- Miller, P. R. (2011). The emotional citizen: Emotion as a function of political sophistication. *Political psychology*, 32(4), 575-600.
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factor simplicity. *Psychometrika*, 39, 31-36
- Karens, R., Eshuis, J., Klijn, E. H., & Voets, J. (2016). The impact of public branding: An experimental study on the effects of branding policy on citizen trust. *Public Administration Review*, 76(3), 486-494.
- Kearnes, M., & Wynne, B. (2007). On nanotechnology and ambivalence: the politics of enthusiasm. *NanoEthics*, 1(2), 131-142.
- Kozak, M. (2009). What is strong correlation?. *Teaching Statistics*, 31(3), 85-86.
- Larrosa-Fuentes, J. (2020). Political talk, conversation, discussion, debate, or deliberation? An interpersonal political communication definition and typology. *Global Media Journal México*, 17(33), 1.
- Levi, M., & Stoker, L. (2000). Political trust and trustworthiness. *Annual review of political science*, 3(1), 475-507.
- Lewis, J., & Sauro, J. (2020). How to convert between five- and seven-point scales. Retrieved from <https://measuringu.com/convert-point-scales/>
- Lewis, K. M. (2000). When leaders display emotion: How followers respond to negative emotional expression of male and female leaders. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 21(2), 221- 234.
- Lindebaum, D., & Geddes, D. (2016). The place and role of (moral) anger in organizational behavior studies. *Journal of Organizational Behavior*, 37(5), 738-757.
- Lyman, P. (2004). The domestication of anger: The use and abuse of anger in politics. *European Journal of Social Theory*, 7(2), 133-147.
- Marcus, G. E. (2000). Emotions in politics. *Annual review of political science*, 3(1), 221-250.

- Marcus, G. E., Neuman, W. R., & MacKuen, M. B. (2015). Measuring emotional response: Comparing alternative approaches to measurement. *Political Science Research and Methods*, 5(4), 733- 754.
- Matsumoto, D., & Ekman, P. (2008). Facial expression analysis. *Scholarpedia*, 3(5), 4237.
- Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of management review*, 20(3), 709-734.
- McKnight, D. H., Choudhury, V., & Kacmar, C. (2002). Developing and validating trust measures for e-commerce: An integrative typology. *Information systems research*, 13(3), 334-359.
- McLaren, L. (2011). Immigration and trust in politics in Britain. *British Journal of Political Science*, 42(1), 163-185.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (z.j.). Opleidingsniveau van de bevolking. Geraadpleegd op 23 juni 2022, op <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/onderwijs-internationaal/education-at-a-glance/opleidingsniveau-van-de-bevolking>
- Moy, P., Johnson, C. N., & Barthel, M. L. (2014). 21 Entertaining and emotional elements in political coverage. *Political communication*, 18, 409.
- Nabi, R. L. (2003). Exploring the framing effects of emotion: Do discrete emotions differentially influence information accessibility, information seeking, and policy preference?. *Communication Research*, 30(2), 224-247.
- Nabi, R. L. (2010). The case for emphasizing discrete emotions in communication research. *Communication Monographs*, 77(2), 153-159.
- NOS. (2021). *Gedupeerden toeslagaffaire: 'Eindelijk erkenning, maar littekens blijven'*. NOS. Geraadpleegd op 12 februari 2022 van <https://nos.nl/collectie/13855/artikel/2361057-gedupeerden-toeslagaffaire-eindelijk-erkenning-maar-littekens-blijven>
- NOS (2021). *Ipsos: vertrouwen van Nederlanders in de politiek gekelderd*. NOS. Geraadpleegd op 12 februari 2022 van <https://nos.nl/collectie/13879/artikel/2398563-ipsos-vertrouwen-van-nederlanders-in-de-politiek-gekelderd>
- Ost, D. (2004). Politics as the Mobilization of Anger: Emotions in Movements and in Power. *European Journal of Social Theory*, 7(2), 229-244.
- Otto, L., & Maier, M. (2016). Mediated and moderated effects of personalized political communication on political trust. *Communications*, 41(1), 21-45.
- Otto, L. P. (2018). Beyond simple valence: Discrete emotions as mediators of political communication effects on trust in politicians. *SCM Studies in Communication and Media*, 7(3), 364-391.
- Pallant, J. (2011). Survival manual. *A step by step guide to data analysis using SPSS*, 4.
- Park, S., & Lee, J. H. (2011). How cognitive reappraisal of anger influences risk-taking behavior. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 39(3), 411-418.
- Pfetsch, B., & Esser, F. (2013). Comparing political communication. In *The handbook of comparative communication research* (pp. 47-69). Routledge.

- Prinz, J. J., & Nichols, S. (2010). Moral emotions. *The moral psychology handbook*.
- Reisenzein, R. (2007). What is a definition of emotion? And are emotions mental-behavioral processes?. *Social science information*, 46(3), 424-428.
- Rinke, E. M., Wessler, H., Löb, C., & Weinmann, C. (2013). Deliberative qualities ogeneric news frames: Assessing the democratic value of strategic game and contestation framing in election campaign coverage. *Political Communication*, 30(3), 474-494.
- Sandvoss, C. (2012). Enthusiasm, trust and its erosion in mediated politics: On fans of Obama and the Liberal Democrats. *European Journal of Communication*, 27(1), 68-81.
- Schmuck, D., Heiss, R., Matthes, J., Engesser, S., & Esser, F. (2017). Antecedents of strategic game framing in political news coverage. *Journalism*, 18(8), 937-955.
- Scherer, K. R. (2005). What are emotions? And how can they be measured?. *Social science information*, 44(4), 695-729.
- Shao, B. (2019). Moral anger as a dilemma? An investigation on how leader moral anger influences follower trust. *The Leadership Quarterly*, 30(3), 365-382.
- Smedslund, J. (1993). How shall the concept of anger be defined?. *Theory & Psychology*, 3(1), 5-33.
- Stieglitz, S., & Dang-Xuan, L. (2013). Social media and political communication: a social media analytics framework. *Social network analysis and mining*, 3(4), 1277-1291.
- Sullivan, D. G., & Masters, R. D. (1988). "Happy Warriors": Leaders' Facial Displays, Viewers' Emotions, and Political Support. *American Journal of Political Science*, 345-368.
- Support, I. B. M. (2020). Transforming different Likert scales to a common scale. <https://www.ibm.com/support/pages/node/422073>.
- Susila, I., Dean, D., Yusof, R. N. R., Setyawan, A. A., & Wajdi, F. (2020). Symbolic political communication, and trust: a young voters' perspective of the Indonesian presidential election. *Journal of Political Marketing*, 19(1-2), 153-175.
- Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in Science Education*, 48(6), 1273-1296.
- Takens, J., Van Atteveldt, W., Van Hoof, A., & Kleinnijenhuis, J. (2013). Media logic in election campaign coverage. *European Journal of Communication*, 28(3), 277-293
- Valentino, N. A., Beckmann, M. N., & Buhr, T. A. (2001). A spiral of cynicism for some: The contingent effects of campaign news frames on participation and confidence in government. *Political Communication*, 18(4), 347-367.
- Valentino, N. A., Brader, T., Groenendyk, E. W., Gregorowicz, K., & Hutchings, V. L. (2011). Election night's alright for fighting: The role of emotions in political participation. *The Journal of Politics*, 73(1), 156-170.

- Van Hoef, Y., & Prior, A. (2018). Interdisciplinary approaches to emotions in politics and international relations. *Politics and Governance*, 6(4), 48-52.
- Van Thiel, S. (2015). *Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding*. Bussum: Coutinho
- Vogt, T., André, E., & Wagner, J. (2008). Automatic recognition of emotions from speech: a review of the literature and recommendations for practical realisation. *Affect and emotion in human-computer interaction*, 75-91.
- Weber, C. (2012). Emotions, campaigns, and political participation. *Political Research Quarterly*, 66(2), 414-428.
- Weber, A. K. (2018). The pitfalls of "love and kindness": On the challenges to compassion/pity as a political emotion. *Politics and Governance*, 6(4), 53-61.
- Webster, S. W. (2018). Anger and declining trust in government in the American electorate. *Political Behavior*, 40(4), 933-964.
- You, Y., Huang, Y., & Zhuang, Y. (2020). Natural disaster and political trust: A natural experiment study of the impact of the Wenchuan earthquake. *Chinese Journal of Sociology*, 6(1), 140-165.
- Zoizner, A. (2018). The consequences of strategic news coverage for democracy: A meta- analysis. *Communication Research*, 1-23. doi: <https://doi.org/10.1177%2F0093650218808691>

Bijlagen

Bijlage 1: hypothesen

In dit onderzoek worden drie hypothesen getoetst. Voor elke hypothese is ook een nulhypothese opgesteld. Deze worden in deze bijlage genoteerd.

H0: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt niet voor minder vertrouwen in de bekwaamheid van de politiek.

H1: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor minder vertrouwen in de bekwaamheid van de politiek.

H0: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt niet voor een verandering van het vertrouwen in de welwillendheid van de politiek.

H2: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor een verandering van het vertrouwen in de welwillendheid van de politiek.

H0: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt niet voor meer vertrouwen in de integriteit van de politiek.

H3: de aanwezigheid van de emotie woede in politieke communicatie zorgt voor meer vertrouwen in de integriteit van de politiek.

Bijlage 2: vragenlijst

Vragenlijst scriptie Wildschut

Beste deelnemer,

Bedankt dat u deel wil nemen aan dit onderzoek naar politiek vertrouwen. Voor mijn studie Bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit doe ik een onderzoek naar politiek vertrouwen. Het onderzoek duurt 5 tot 10 minuten.

Uw deelname is vrijwillig en u kunt ieder moment stoppen. U kunt altijd meer informatie over de dataverzameling en analyse vragen. De data zal worden opgeslagen op een beveiligde locatie voor 10 jaar. U heeft het recht om uw toestemming in te trekken en te vragen naar verwijdering van uw data voordat de dataset is geanonimiseerd. Hiervoor, of voor andere vragen, kunt u altijd contact opnemen met mij via 625085sw@eur.nl.

Met vriendelijke groet,
Sara Wildschut
625085sw@eur.nl

Door dit vakje aan te kruisen, bevestigt u het volgende:

Ik heb bovenstaande informatie gelezen en begrepen. Ik ben geïnformeerd over het onderzoek, de dataverzameling en het opslaan van data zoals beschreven. Ik heb de mogelijkheid gehad om vragen te stellen over het onderzoek, mijn vragen zijn voldoende beantwoord. Ik geef vrijwillig toestemming tot deelname aan het onderzoek. Ik begrijp dat er vertrouwelijk wordt omgegaan met de informatie. Ik begrijp dat ik de deelname op ieder moment kan beëindigen of het beantwoorden van vragen kan weigeren zonder enige consequenties. Ik begrijp dat ik mijn toestemming kan intrekken voor de dataset is ingeleverd voor goedkeuring.

Ik ben een:

- Vrouw
- Man
- Anders
- Zeg ik liever niet

Wat is uw leeftijd?

Wat is uw hoogst afgeronde opleidingsniveau?

- Basisschool
- Middelbare school
- MBO
- HBO
- WO
- Zeg ik liever niet

U leest nu een Nederlands beleidsprobleem en maakt kennis met een politicus die zich bezighoudt met dit probleem.

De armoede in Nederland is het afgelopen jaar gestegen: meer dan een half miljoen van de Nederlandse huishoudens leeft in armoede. Van armoede wordt gesproken als een huishouden leeft onder de lage-inkomensgrens, waardoor het huishouden niet kan voorzien in de eerste levensbehoeften.

Armoede komt niet altijd aan het licht, omdat het niet zichtbaar is als iemand zijn huur niet kan betalen of als kinderen zonder ontbijt naar school worden gestuurd.

Armoede is slecht voor je gezondheid. Er is bijvoorbeeld geen geld om naar de dokter of de tandarts te gaan, het zorgt voor stress en een vermindering van de sociale contacten. Dit heeft veel negatieve invloed op een mensenleven.

Dit is Tweede Kamerlid Gijs van den Akker. In de Tweede Kamer houdt hij zich bezig met het bestrijden van armoede en met schuldhulpverlening.

[FOTO]

De volgende stellingen gaan over deze politicus, Gijs van den Akker. Vul deze in op basis van uw eerste gevoel na het zien van de foto van Gijs.

Geef aan in hoeverre u, na het zien van de foto, het eens of oneens bent met onderstaande stellingen.

	Volledig oneens (1)	Oneens (2)	Neutraal (3)	Eens (4)	Volledig eens (5)
1. Gijs van den Akker is professioneel genoeg om het probleem op te lossen. (1)	☐	☐	☐	☐	☐
2. Gijs van den Akker is in staat om effectief te werken, om zo het probleem op te lossen. (2)	☐	☐	☐	☐	☐
3. Gijs van den Akker zal in het belang van de burgers handelen. (3)	☐	☐	☐	☐	☐
4. Gijs van den Akker zal beleid maken dat niet alleen in zijn eigen belang is, maar vooral in het belang van de burgers. (4)	☐	☐	☐	☐	☐
5. Gijs van den Akker zal er alles aan doen om toezeggingen die hij doet na te komen. (5)	☐	☐	☐	☐	☐
6. Gijs van den Akker zal altijd de waarheid vertellen. (6)	☐	☐	☐	☐	☐
7. Gijs van den Akker zal zijn beloftes nakomen. (7)	☐	☐	☐	☐	☐

In de volgende video ziet u Gijs van den Akker. Hij komt net uit een debat over armoedebestrijding en wordt door een journalist gevraagd om te vertellen wat hij van de armoede in Nederland vindt. Vul na het zien van de video weer de vragen over Gijs van den Akker in.

[VIDEO]

Wat is het beroep van Gijs van den Akker?

- Zakenman
- Belastingadviseur
- Politicus
- Accountant

Welke emotie(s) uit Gijs van den Akker in de video?

- Enthousiasme
- Woede
- Verdriet
- Frustratie
- Blijdschap
- Boosheid
- Verbazing
- Angst
- Geen emotie

Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart.

	In zeer lage mate (1)	In lage mate (2)	Neutraal (3)	In hoge mate (4)	In zeer hoge mate (5)
1. Hoopvolheid (1)	☐	☐	☐	☐	☐
2. Haat (2)	☐	☐	☐	☐	☐
3. Enthousiasme (3)	☐	☐	☐	☐	☐
4. Boosheid (4)	☐	☐	☐	☐	☐
5. Trots (5)	☐	☐	☐	☐	☐
6. Bitterheid (6)	☐	☐	☐	☐	☐
7. Wrok (7)	☐	☐	☐	☐	☐
8. Angst (8)	☐	☐	☐	☐	☐
9. Bangheid (9)	☐	☐	☐	☐	☐
10. Bezorgdheid (10)	☐	☐	☐	☐	☐

Geef aan in hoeverre u, na het zien van de video, het eens of oneens bent met onderstaande stellingen.

	Volledig oneens (1)	Oneens (2)	Beetje oneens (3)	Neutraal (4)	Beetje eens (5)	Eens (6)	Volledig eens (7)
1. Gijs van den Akker is professioneel genoeg om het probleem op te lossen. (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Gijs van den Akker is in staat om effectief te werken, om zo het probleem op te lossen. (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Gijs van den Akker zal in het belang van de burgers handelen. (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Gijs van den Akker zal beleid maken dat niet alleen in zijn eigen belang is, maar vooral in het belang van de burgers. (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Gijs van den Akker zal er alles aan doen om toezeggingen die hij doet na te komen. (5)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Gijs van den Akker zal altijd de waarheid vertellen. (6)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Gijs zal zijn beloftes nakomen. (7)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Bedankt voor uw deelname aan deze enquête.

Graag breng ik u op de hoogte van het fictieve karakter van de politicus. Gijs van den Akker is een fictief karakter en dus geen bestaand lid van de Tweede Kamer. De man op de foto en in de video is dan ook een acteur.

Heeft u nog opmerkingen over het onderzoek? Vul deze dan hier in.

Bijlage 3: omrekening Likert-schalen

Zoals weergegeven in bijlage 2, bevat de vragenlijst verschillende Likert-schalen. In de voormeting wordt bij het meten van het vertrouwen in de politicus gebruik gemaakt van een 5-punts Likert-schaal, in de nameting wordt hier een 7-punts Likert-schaal voor gebruikt. Omdat deze schalen vergeleken moeten worden, was het noodzakelijk om een van de schalen om te rekenen.

Hiervoor is gebruik gemaakt van lineaire interpolatie (IBM Support, 2020) om de 5-punts Likert-schaal om te rekenen naar een 7-punts Likert-schaal. Verschillende onderzoeken laten zien dat het omrekenen middels deze methode geen effect heeft op de statistische kenmerken van de data en daarmee geen effect heeft op de resultaten van het onderzoek (Felix, 2011; Lewis & Sauro, 2020).

Bijlage 4: attentiecheck

De attentiecheck is niet door alle respondenten correct ingevuld: 26 respondenten, dus 13 procent van de sample, vinkten bij de vraag over het beroep van Gijs van den Akker iets anders dan 'politicus' aan. Uit communicatie tussen de onderzoeker en de respondenten blijkt echter dat deze respondenten de vragenlijst wel met hun volledige aandacht hebben ingevuld, maar dachten dat de vraag naar het beroep van Gijs van den Akker een strikvraag was omdat deze te duidelijk zou zijn. Dit is de reden dat de respondenten iets anders dan 'politicus' hebben aangevinkt bij de attentiecheck.

Omdat het bij de onderzoeker bekend is dat de vragenlijst wel met volledige aandacht is ingevuld door deze respondenten, zijn hun antwoorden wel opgenomen in de dataset en dus meegenomen in dit onderzoek.

Bijlage 5: beschrijvende statistieken

Beschrijvende statistiek gehele sample

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Voormeting_1	200	1,00	7,00	4,6300	1,09847
Voormeting_2	200	1,00	7,00	4,3525	1,08415
Voormeting_3	200	1,00	7,00	4,5775	1,05989
Voormeting_4	200	1,00	7,00	4,5325	1,20205
Voormeting_5	200	1,00	7,00	4,3450	1,10207
Voormeting_6	200	1,00	5,50	3,7375	1,16905
Voormeting_7	200	1,00	7,00	3,9325	1,07703
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 1. Hoopvolheid	200	1	5	2,50	,924
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 2. Haat	200	1	4	1,74	,875
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 3. Enthousiasme	200	1	4	2,13	,913
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 4. Boosheid	200	1	5	2,79	1,035
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 5. Trots	200	1	4	1,76	,865
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 6. Bitterheid	200	1	5	2,81	,991
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 7. Wrok	200	1	4	2,14	,972
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 8. Angst	200	1	4	2,12	1,008
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 9. Bangheid	200	1	4	2,11	1,021
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 10. Bezorgdheid	200	1	5	3,61	1,026
Nameting_1.2_1	200	1	7	4,16	1,545
Nameting_1.2_2	200	1	7	3,99	1,418
Nameting_1.2_3	200	1	7	4,94	1,388
Nameting_1.2_4	200	1	7	4,85	1,461
Nameting_1.2_5	200	1	7	4,45	1,496
Nameting_1.2_6	200	1	7	3,95	1,361
Nameting_1.2_7	200	1	7	3,99	1,352
Valid N (listwise)	200				

Beschrijvende statistiek experimentele groep

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Voormeting_1	99	1,00	7,00	4,5455	1,08112
Voormeting_2	99	1,00	7,00	4,2727	,99045
Voormeting_3	99	2,50	7,00	4,6818	1,05573
Voormeting_4	99	1,00	7,00	4,5455	1,27594
Voormeting_5	99	1,00	7,00	4,4242	1,17448
Voormeting_6	99	1,00	5,50	3,9242	1,05792
Voormeting_7	99	1,00	5,50	4,0000	,98198
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 1. Hoopvolheid	99	1	4	2,66	,871
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 2. Haat	99	1	4	1,80	,915
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 3. Enthousiasme	99	1	4	2,28	,969
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 4. Boosheid	99	1	5	2,92	1,075
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 5. Trots	99	1	4	1,82	,908
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 6. Bitterheid	99	1	5	2,81	1,056
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 7. Wrok	99	1	4	2,15	,973
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 8. Angst	99	1	4	2,13	,986
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 9. Bangheid	99	1	4	2,18	1,024
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 10. Bezorgdheid	99	1	5	3,65	1,023
Nameting_1.2_1	99	1	7	4,41	1,525
Nameting_1.2_2	99	1	7	4,20	1,355
Nameting_1.2_3	99	2	7	5,27	1,268
Nameting_1.2_4	99	1	7	5,15	1,373
Nameting_1.2_5	99	1	7	4,89	1,384
Nameting_1.2_6	99	1	7	4,19	1,353
Nameting_1.2_7	99	1	7	4,26	1,367
Valid N (listwise)	99				

Beschrijvende statistieken controlegroep

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Voormeting_1	101	1,00	7,00	4,7129	1,11433
Voormeting_2	101	1,00	7,00	4,4307	1,16840
Voormeting_3	101	1,00	7,00	4,4752	1,05919
Voormeting_4	101	1,00	7,00	4,5198	1,13120
Voormeting_5	101	1,00	5,50	4,2673	1,02607
Voormeting_6	101	1,00	5,50	3,5545	1,24680
Voormeting_7	101	1,00	7,00	3,8663	1,16381
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 1. Hoopvolheid	101	1	5	2,35	,953
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 2. Haat	101	1	3	1,68	,836
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 3. Enthousiasme	101	1	4	1,97	,830
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 4. Boosheid	101	1	4	2,66	,983
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 5. Trots	101	1	4	1,69	,821
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 6. Bitterheid	101	1	4	2,80	,928
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 7. Wrok	101	1	4	2,13	,976
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 8. Angst	101	1	4	2,10	1,034
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 9. Bangheid	101	1	4	2,04	1,019
Geef aan in welke mate u zelf, na het zien van de video, onderstaande emoties ervaart. - 10. Bezorgdheid	101	1	5	3,57	1,033
Nameting_1.2_1	101	1	7	3,91	1,530
Nameting_1.2_2	101	1	7	3,78	1,453
Nameting_1.2_3	101	1	7	4,61	1,428
Nameting_1.2_4	101	1	7	4,56	1,493
Nameting_1.2_5	101	1	7	4,03	1,486
Nameting_1.2_6	101	1	6	3,70	1,331
Nameting_1.2_7	101	1	7	3,72	1,289
Valid N (listwise)	101				

Procentuele beschrijvingen:

Wat is het beroep van Gijs van den Akker?

Antwoord	Percentage
Zakenman	1.5
Belastingadviseur	4.5
Politicus	87.0
Accountant	7.0

Hoeveel procent van de respondenten herkenden deze emotie in de video? (respondenten konden meerdere antwoorden aanklikken)

Antwoord	Percentage
Enthousiasme	3.0
Woede	9.4
Verdriet	12.0
Frustratie	33.0
Blijdschap	0.0
Boosheid	14.2
Verbazing	15.7
Angst	0.7
Geen emotie	12.0

Bijlage 6: Cronbach's Alpha verschillende dimensies

In onderstaande tabellen worden de Cronbach's Alpha's van de vragenlijst weergegeven. Om te bepalen of de vragenlijst betrouwbaar is worden de criteria van Taber (2018) gehanteerd, die stelt dat een vragenlijst betrouwbaar is als de Cronbach's Alpha gelijk aan of groter is dan 0.7.

Voormeting

Items	Cronbach's Alpha ($\alpha =$)
Alle vragen voormeting (7 items)	0.816
Bekwaamheid (2 items)	0.758
Welwillendheid (3 items)	0.789
Integriteit (2 items)	0.787

Nameting

Items	Cronbach's Alpha ($\alpha =$)
Alle vragen nameting (7 items)	0.917
Bekwaamheid (2 items)	0.894
Welwillendheid (3 items)	0.905
Integriteit (2 items)	0.830

Bijlage 7: output factoranalyses

Voormeting

Toets KMO en Bartlett's Test of Sphericity

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,755
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	505,744
	df	21
	Sig.	<,001

Correlatietabel verschillende vragen in voormeting

Correlation Matrix^a

		Voormeting_1	Voormeting_2	Voormeting_3	Voormeting_4	Voormeting_5	Voormeting_6	Voormeting_7
Correlation	Voormeting_1	1,000	,610	,288	,318	,240	,235	,285
	Voormeting_2	,610	1,000	,324	,289	,371	,234	,292
	Voormeting_3	,288	,324	1,000	,645	,477	,333	,312
	Voormeting_4	,318	,289	,645	1,000	,543	,357	,342
	Voormeting_5	,240	,371	,477	,543	1,000	,492	,506
	Voormeting_6	,235	,234	,333	,357	,492	1,000	,650
	Voormeting_7	,285	,292	,312	,342	,506	,650	1,000
Sig. (1-tailed)	Voormeting_1		<,001	<,001	<,001	<,001	<,001	<,001
	Voormeting_2	,000		,000	,000	,000	,000	,000
	Voormeting_3	,000	,000		,000	,000	,000	,000
	Voormeting_4	,000	,000	,000		,000	,000	,000
	Voormeting_5	,000	,000	,000	,000		,000	,000
	Voormeting_6	,000	,000	,000	,000	,000		,000
	Voormeting_7	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

a. Determinant = ,076

Variatietabel: verklaart het aantal factoren in de analyse

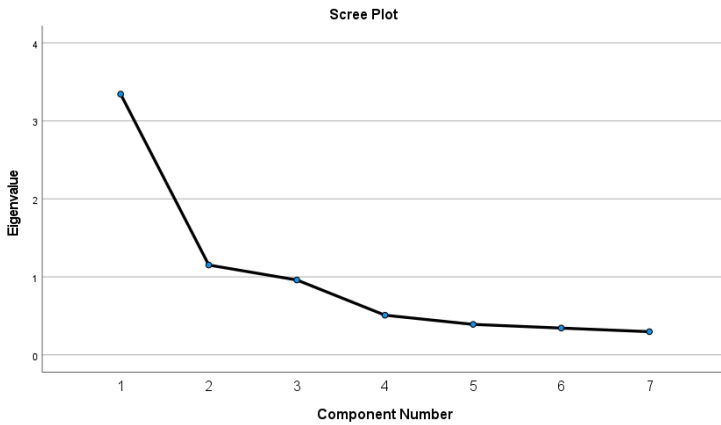
Total Variance Explained

Component	Total	Initial Eigenvalues		Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings ^a
		% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
1	3,344	47,778	47,778	3,344	47,778	47,778	3,097
2	1,153	16,465	64,244	1,153	16,465	64,244	2,136
3	,961	13,724	77,968				
4	,509	7,273	85,241				
5	,391	5,591	90,832				
6	,344	4,914	95,746				
7	,298	4,254	100,000				

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. When components are correlated, sums of squared loadings cannot be added to obtain a total variance.

Screeplot: eigenwaarden van factoren gevisualiseerd: boven de 1 wordt meegenomen als factor (Kaiser, 1974).

Nameting

Toets KMO en Bartlett's Test of Sphericity

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,849
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1049,698
	df	21
	Sig.	<,001

Correlatietabel verschillende vragen in nameting

Correlation Matrix^a

	Nameting_1_2_1	Nameting_1_2_2	Nameting_1_2_3	Nameting_1_2_4	Nameting_1_2_5	Nameting_1_2_6	Nameting_1_2_7	
Correlation	Nameting_1_2_1	1,000	,811	,527	,502	,575	,463	,614
	Nameting_1_2_2	,811	1,000	,551	,489	,601	,474	,569
	Nameting_1_2_3	,527	,551	1,000	,833	,737	,573	,637
	Nameting_1_2_4	,502	,489	,833	1,000	,720	,547	,579
	Nameting_1_2_5	,575	,601	,737	,720	1,000	,642	,722
	Nameting_1_2_6	,463	,474	,573	,547	,642	1,000	,710
	Nameting_1_2_7	,614	,569	,637	,579	,722	,710	1,000
Sig. (1-tailed)	Nameting_1_2_1		<,001	<,001	<,001	<,001	<,001	<,001
	Nameting_1_2_2	,000		,000	,000	,000	,000	,000
	Nameting_1_2_3	,000	,000		,000	,000	,000	,000
	Nameting_1_2_4	,000	,000	,000		,000	,000	,000
	Nameting_1_2_5	,000	,000	,000	,000		,000	,000
	Nameting_1_2_6	,000	,000	,000	,000	,000		,000
	Nameting_1_2_7	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

a. Determinant = ,005

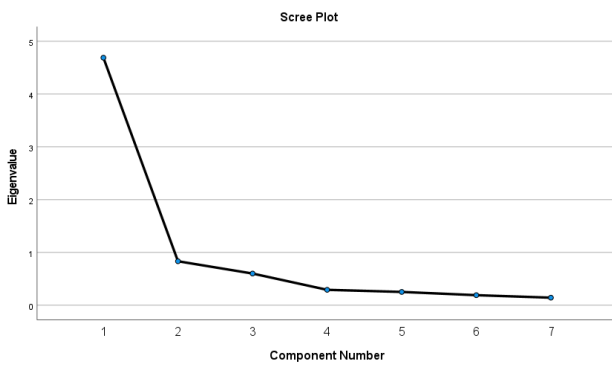
Variantietabel: verklaart het aantal factoren in de analyse

Total Variance Explained

Component	Total	Initial Eigenvalues		Extraction Sums of Squared Loadings		
		% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4,689	66,989	66,989	4,689	66,989	66,989
2	,833	11,901	78,890			
3	,600	8,575	87,465			
4	,292	4,171	91,636			
5	,252	3,599	95,235			
6	,190	2,721	97,956			
7	,143	2,044	100,000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Screeplot: eigenwaarden van factoren gevisualiseerd: boven de 1 wordt meegenomen als factor (Kaiser, 1974).

Bijlage 8: correlatietabel

Om te onderzoeken of er opvallende correlaties zijn tussen het veranderende vertrouwen in de verschillende dimensies, de emoties die worden herkend in de video's, de emoties die zelf worden ervaren door de respondenten en tussen de controlevariabelen geslacht, leeftijd en opleidingsniveau, wordt hier een correlatietabel van gemaakt.

In de tabel is een aantal opvallende correlaties af te lezen. Correlaties die volgens de indeling van Kozak (2009) sterk ($0.50 < r \leq 0.70$) of zeer sterk ($r > 0.70$) zijn worden kort besproken.

- De verschillen in algemeen vertrouwen, vertrouwen in bekwaamheid, vertrouwen in welwillendheid en vertrouwen in integriteit zijn allemaal significant gecorreleerd met elkaar.
- Er is een zeer sterke correlatie tussen de ervaring van de emotie angst en de ervaring van de emotie bangheid ($r = .885$; $p < .001$; $N = 200$).
- Er is een sterke correlatie tussen de ervaring van de emotie angst en de emotie wrok ($r = .538$; $p < .001$; $N = 200$).
- Er is een sterke correlatie tussen de ervaring van de emotie wrok en de ervaring van de emotie haat ($r = .523$; $p < .002$; $N = 200$).
- Er is een sterke correlatie tussen het herkennen van de emotie frustratie in de video en het herkennen van geen emotie in de video ($r = -.653$; $p < .001$; $N = 200$).

